

FOLKEHØGSKOLEN

ÅSANE:
SKRIVEVERKSTEDET

side 12

LANDSMØTET:
SOGNDAL

side 24

ØYVIND BRANDT:
NY BOK

side 32

TEMA: STAVANGER URBAN FOLKEHØGSKOLE - STUF

FOLKEHØGSKOLEN

UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Redaktør:

Øyvind Krabberød
ok@folkehøgskole.no
mob. 986 27 439

Send ros og ris til:
ok@folkehøgskole.no

Redaksjonsråd:

**Einar Opsvik, Dorte Birch, Angelina K. Christiansen og
Espen Bråten**

Kommer ut med 5 nr. pr. år
Frist for innlevering av stoff: Den 15. i måneden før
utgivelse, som er 15. februar, april, juni, september og
november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: **U Oslo (uoslo.no)**

Forsidefoto: **Øyvind Krabberød (Nuart – Stavanger)**

Trykk: **United Press**
Papir: 200/100g Silk

Abonnement: 300 kr
Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,
1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Besøksadresse: Brugata 19, Oslo
tlf.: 22 47 43 00,
bankgiro: 8101.34.46466

fhf@folkehøgskole.no
www.folkehøgskoleforbundet.no
www.friilyntfolkehøgskole.no

Generalsekretær:

Angelina K. Christiansen
angelina@folkehøgskole.no
tlf: 959 60 115

Leder:

Einar Opsvik
Bakkevegen 36, 6150 Ørsta
einar@folkehøgskole.no
tlf: 971 76 112

Styremedlem:

Line Tirslaug
Torshaug folkehøgskole

Styremedlem:

Mariann Aaland
Buskerud folkehøgskole

Styremedlem:

Ronnie MAG Larsen
Follo folkehøgskole

Styremedlem:

Marianne Amundsen
Agder folkehøgskole

1. varamedlem:

Frida Isungset
Sogndal folkehøgskole

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN

Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Tlf.: 22 47 43 00
if@folkehøgskole.no

Daglig leder:

Dorte Birch
dorte@folkehøgskole.no
tlf: 913 52 372

INNHold

03 <i>Leder, Øyvind Krabberød</i> 04 <i>Portrettet – Geir Bakken</i> 07 <i>Foto: Mer enn ord</i> 08 <i>Pedagogiske inspirasjonskilder: – Agamben</i> 13 <i>Pedagogisk hverdag: Skriververkstedet</i> 15 <i>Min sang</i> 15 <i>På hjertet</i> 16 <i>Tema: Stavanger Urban fhs.</i> 20 <i>Kokkens: Noah Kellerhals</i> 21 <i>Pride: Hjem til Heimtun</i> 24 <i>Landsmøtet Sogndal</i> 28 <i>Blikk fra kaikanten</i> 28 <i>Spalte: Benedictes metode</i>	29 <i>Kalender</i> 30 <i>Kunst – Fests spillene i Nord-Norge</i> 32 <i>Ny bok: Øyvind Brandt</i> 33 <i>Demokratisk dannelse</i> 36 <i>Bokessay: Dag Solstad</i> 40 <i>Bøker</i> 42 <i>Bøker: Hun er ikke kvinne</i> 46 <i>Arbeidslivet</i> 47 <i>Tale til landsmøtet</i> 52 <i>Nytt fra Informasjonskontoret</i> 53 <i>Pedagogisk utvikling</i> 54 <i>Folkehøgskolerådet</i> 56 <i>Baksiden: Tekst/diktstafetten</i>

Fagpressen

LEDER:

MER REISING – KLIMAMÅL I DET BLÅ

Et flott landsmøte i Folkehøgskoleforbundet er just avholdt i Sogndal – på folkehøgskolen som er hele 153 år gammel. Folkehøgskolen står i en stolt

historisk tradisjon, og vi vil hevde at det er mer behov for skoleslaget nå enn noen gang tidligere.

Landsmøtet i Folkehøgskoleforbundet valgte Einar Opsvik som forbundsleder for to nye år – med varm akklamasjon. Sogndal folkehøgskule skulle arrangere landsmøtet for to år siden, men det ble et «zoomlands møte» på grunn av pandemien.

Det var 36 delegater og seks fra styret som hadde stemmerett. Med gjester og ansatte i Brugata var det totalt 60 deltakere under disse dagene. At bare 21 frilynte skoler var representert, 41 prosent, er et tankekors. Det er en utfordring og et demokratisk problem det må tas tak i. Fana folkehøgskole stilte med hele fem delegater og utgjorde en stor prosent av delegatene. Her er det bare å melde seg på i neste runde.

Folkehøgskoleforbundet er en idé- og fagorganisasjon. På idé siden må vi stadig søke dypere og være en aktør i samfunnet – ikke minst utvikle et språk for hva folkehøgskole skal være i vår tid. Og det må være mye mer enn en «folkegøyskole»!

Det er krevende tider i norsk folkehøgskole med stor svikt i søkningen. Det gir utfordringer og nedbemanning. Her har fagorganisasjonen en sentral oppgave – og er en særdeles viktig brikke. Det er viktig å organisere seg, og forbundet er med på å gjøre eventuelle nedbemanninger så smidig som mulig. Det jobbes intenst fra forbundets side i denne situasjonen.

Møteplassene i folkehøgskolen er viktige – og vi må ikke miste dem. Avgående nestleder i forbundet, Kristin Smith, oppmuntret landsmøtet til å melde seg på – rekke opp hånden for å delta i ulike oppgaver og møteplasser. Kristin ble takket av for stor innsats gjennom åtte år.

KLIMAMÅL UTEN INNHOLD?

Det var et historisk felles vedtak i 2019 da folkehøgskolelandskapet vedtok et mål om å redusere CO₂-utslippene med 40 prosent innen 2030. Med koronaen stupte

reisingen og målet var allerede nådd i 2021. Men det var da – nå er reisingen igjen på et høyt nivå – som i 2019. Dette er skuffende. Klimaavtrykket fra reisen utgjør i 2022 89 prosent av utslippene. I 2019 var det 87 prosent.

På det mest leverte i overkant av 50 skoler et klimaregnskap. I 2022 leverte kun 33 skoler, det er 15 færre enn i 2021.

Målet var at miljøarbeidet i folkehøgskolen skulle vise at skoleslaget engasjerer seg i miljø saken. Med så få skoler som leverer inn dette kan ikke resultatene brukes til noe for å fremme folkehøgskolene i det offentlige rommet – det vil bli grønnvasking.

Dette er veldig skuffende! På landsmøtet var det flere som hevet røsten og var frustrert over tilstanden. Det er lagt ned et stort arbeid for å gjøre rapporteringen så enkel som mulig – webinarer, opplæringsvideoer etc. I denne situasjonen blir det viktigste nå framover å motivere hver enkelt skole til å sette seg mål og bruke tall fra rapporteringen for på egen skole å gå i en mer forsvarlig miljømessig retning.

Øyvind Krabberød

**MAGASINET
FOLKEHØGSKOLEN**

Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder.

Bladet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i frilynt folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt.

Folkehøgskolen legges ut på bloggen frilyntfolkehøgskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet.

Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen.

Magasinet redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

MANN SOM GJORDE VISJON

Første skoleår er snart over på Stavanger Urban Folkehøgskole (StUF). Vi har møtt gründer og rektor Geir Bakken (60). Bergensereren har gjort Stavanger til sin by – og her fikk han visjonen om å skape Nordens første urbane folkehøgskole – med det grønne skiftet som læreplan, vinger å fly med.

ET SJOKK

Etter en reise med nattoget blir jeg hentet av Geir i hans elbil. Vi kjører til skolen, til det tidligere sykehjemmet, i byens mest fasjonable strøk. Ikke det jeg forbinder med det urbane liv.

Jeg blir tatt med på kontoret hans, en passe rotete og innbodd hule, innerst i gangen. Den joviale bergensereren deler villig med seg om prosjektet som han fikk landet raskere enn de fleste hadde regnet med.

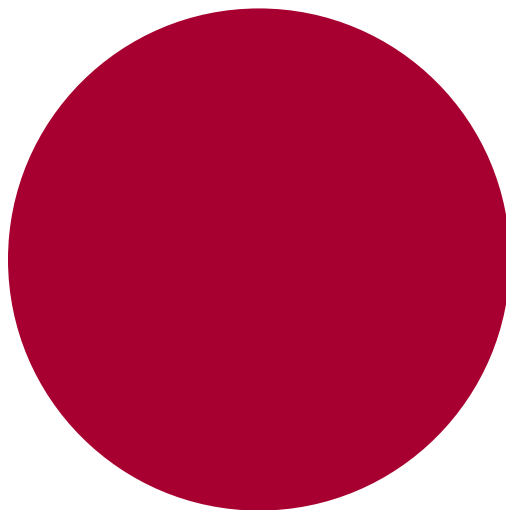
– Dette er et gjennomført urbant prosjekt – det er ikke bare det at det ligger i en by, understreker Bakken.

Gjennomslaget for søknaden om å starte folkehøgskole kom under valgkampen til Stortinget i 2021. Gründeren var på vei til Arendalsuka for å promotere prosjektet da han fikk en telefon om at forsknings- og utdanningsminister Iselin Nybø fra Venstre ønsket et møte med ham. Det måtte han jo si ja til – så sjokket var stort da det under en lunsj kom opp et kobbelt på 16 personer med partileder Guri Melby og Iselin Nybø i spissen, rådgivere og statssekretær. De dukket opp fra intet med kake og forkynte at skolen var god-

kjent og inne på statsbudsjettet. – Sjokk og glede er vel det som best beskriver følelsen.

Det var et politisk ønske å få startet skolen allerede høsten 2022. Så Geir Bakken og styret hadde svært liten tid på seg. Aller helst ville de starte opp 2023, men her var det bare å brette opp ermene.

Rektorjobben blir hans første som leder for en «bedrift». Han har erfaring som pedagogisk leder og faglig leder, men nå blir det et stort ansvar hvor personalansvar og økonomi, utviklingsoppgaver blir med.

TIL VIRKELIGHET

– Jeg synes dette er gøy og utviklende og har hatt en bratt læringskurve.

– Er du en god leder?

– Jeg liker at folk har det godt sammen, og ønsker å framelske det. Jeg er ikke konfliktsky, men det er for tidlig å si om jeg er en god leder. I steinerskolen etterstrebet vi konsensus – det kan være krevende.

SMAKEN PÅ SKOLESLAGET

Geir fikk berøring med folkehøgskolen som elev ved Sunnfjord folkehøgskule. Med kjæreste i Florø var det den nærm-

este folkehøgskolen. Det var et delvis strengt regime på skolen og det skulle ikke være mye kontakt mellom gutter og jenter. Det var ikke lett å leve etter, Geir ble utvist i 14 dager, men fullførte året – i motsetning til Kjell Inge Røkke på Bakketun.

Men året satte sine spor – det var der han fikk smaken på skoleslaget og en drøm om å bli lærer. Og det ble han!

Geir har en variert arbeidserfaring – mange år fra steinerskolen i Sverige, i Bergen og Stavanger – 25 år til sammen.

Senere var han pedagogisk leder i Pøbel-

prosjektet (til Eddie Eidsvåg) i syv år og senere faglig leder i Smart Studies – som handlet om integrering av folk med minoritetsbakgrunn. Det var da dette tiltaket ble nedlagt han satt molefunken noen dager og startet å tegne og leke med ideen om en ny folkehøgskole. Han var forelsket i folkehøgskolen og tenkte samtidig på vår tids største utfordring – klimakrisen. Dermed utviklet han en søknad som ikke var som tidligere søknader. Her var det snakk om et framoverlent arbeid for miljøet, og en intensjon om å fremme dette inn i det mest urbane episenteret i Stavanger.

KOMMET FOR Å BLI

De er nå godt i gang på fasjonable Eiganes i et ganske så flott – tidligere sykehjem. Med en utrolig fin hage som de gjerne skulle hatt med seg videre til Storhaug ved Stavanger sentrum. Her er drømmen og planen å bygge en ny folkehøgskole – i et tidligere fire etasjers storbakeri – hvor det er tegnet inn en toppetasje med drivhus, av arkitektfirmaet

Helen & Hard. Målet er å realisere dette innen tre år, men mange hindre skal forseres før det blir virkelighet.

– Vi er optimistiske og er kommet for å bli, postulerer Bakken.

– Og hva driver du med på fritida?

– Min tid er nå folkehøgskolen, det er et frivillig valg, men nå er det som gjelder. Jeg puster, spiser og lever folkehøgskole – og slik må det nok være et par år framover.

– Ellers er jeg glad i å jogge og er en sosial person som liker å gå ut på konserter og for en middag. Jeg har også en lidenskap for å klippe sirkler, og har nå en krukke med 1870 sirkler. Jeg bruker en kopp som jeg legger over noe interessant – finner et godt utsnitt – og så klipper jeg det ut. Jeg vurderer å gi meg når jeg kommer til 2000.

– Samler du på frimerker?

– Nei de er firkantede, smiler han lurt.

Litt meditativ er Geir også. – To kamerater har overtalt meg til å bli med på pilgrimsvandring til sommeren. Der er

fokuset bare å gå. Det sto for meg som noe luksuriøst og eksotisk – så dette måtte jeg si ja til. Det blir to uker på strekningen Oslo Trondheim. Jeg har egentlig vært en bymann, liker å se fjellene, men ikke nødvendigvis gå på dem.

Geir har to barn og en bonusdatter, og tre barnebarn. Barnebarna står høyt i kurs, og han viser gjerne fram aktive krabater. – Jeg anbefaler å skaffe barnebarn, sier han med et lurt blick. Samboeren Maria Alexandre jobber også ved StUF – som sosiallærer.

På vei inn til rektors kontorhule må man forbi en liten duppedings som starter opp med livlig fuglesang i det jeg passerer. Det setter en glad og optimistisk stemning. Og Geir er like optimistisk: – Ja jeg har veldig tro på dette prosjektet – og er helt sikker på at dette skal gå bra, ikke én celle tviler på det, avslutter Geir Bakken skråsikkert. Vi takker for en hyggelig samtale og ønsker lykke til.

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

Mer enn ord

Foto og idé: Johanne Østbø

1. Mos. 3.5: : Men Gud vet at den dagen dere eter av det, vil øynene deres lukkes, og dere vil bli slik som Gud-
å ha det vanskelig med og kjenne godt og ondt.

Peder Pedersen

GIORGIO AGAMBEN

en introduksjon

Den som først gjorde meg oppmerksom på Giorgio Agamben for alvor, var Tom Egil Hverven i et essay som kom i samband med den nye bibeloversettelsen i 2011. Agamben var ifølge Hverven en av de mange «mer eller mindre ateistiske, sosialistiske og kommunistiske filosofer lengre sør i Europa» som ser og leser Bibelens potensial som samfunnsformende tekst. Nysgjerrigheten ble vakt, og Agamben har fortsatt å være en kilde til både uro og fruktbar forvirring. Det nå være lov å si at noen av tekstene hans er dypsindige på en temmelig utilgjengelig måte, samtidig som han kan invitere til nesten slagordmessige populistiske konklusjoner om samfunnet, kapitalismen og tida vi lever i. Så her gjelder det å være på vakt!

DET NAKNE LIVET

Giorgio Agamben er en italiensk filosof, født i 1942, med stort internasjonalt gjennomslag, særlig i Frankrike, USA og kanskje Danmark. Han ble for alvor kjent da boka «Homo sacer» kom i 1995. Dette er et sentralt verk, og det passer godt å begynne med denne boka. Utgangspunktet for Agamben er lesing av romerretten. Homo sacer er betegnelsen på den personen som blir dømt til en merkelig dobbelthet; personen kan ikke ofres, men kan likevel drepes uten straffeansvar for den som gjør det. Homo sacer er utelukket fra samfunnet gjennom en dobbel eksklusjon. Han er utelukket fra det guddommelige ved at han ikke kan ofres, og han utelukkes fra sivilsamfunnet, eller det menneskelige samfunnet ved at han kan drepes uten straffeansvar for gjerningsmannen. Samtidig er han inkludert i den samfunnsmessige helheten.

Agamben finner utgangspunktet for denne tenkningen i antikkens greske filosofi der det opprettes et skille mellom det menneskelige livet i samfunnet, (bios), og det han kaller det nakne livet, (zoé), dette er det biologiske livet alle mennesker og alle organismer har felles. Agamben setter så likhetstegn mellom homo sacer, det nakne livet, og de ekskluderte, de som ikke kan ofres, men som det heller ikke medfører straffeansvar for å drepe, og som derved på et slags vis er inkludert. Denne dobbeltheten av å være ekskludert, men samtidig inkludert, hevder Agamben er et avgjørende trekk ved det moderne samfunnet vi er en del av. Politikken i moderniteten har mer og mer fått fokus på zoé, og vi har fått en biopolitikk som i stadig større grad har gjort at menneskenes liv kommer under statlig kontroll. Bios var den tradisjonelle politikkenes fokusområde, men med moderniteten, kapitalismen og industrisamfunnet, har det funnet sted en forskyving mot zoé, og vi har fått en undertrykkende biopolitikk.

ERKLÆRE UNNTAKSTILSTAND

På dette punktet trekker Agamben tunge vekslers på den franske filosofen Michel Foucault og hans teori om biopolitikk. Men for at Agambens politiske analyser skal bli forståelige, må begrepet suverenitet og suverenen tas med. Agamben binder nemlig biopolitikk og suverenitet sammen. Det er den suverene statsmaktens som har mulighet til å erklære unntakstilstand, og som avg-

jør forholdet mellom rett og lov på den ene side, og livet, det menneskelige livet på den andre. Homo sacer kan av den suverene statsmakten bli utdefinert av lov og rett, eller sagt annerledes: den suverene statsmakten kan sette loven til side og erklære unntakstilstand. Agamben var opprinnelig utdannet jurist, men ble i stedet filosof, men på dette punktet henger tydelig hans juridiske bakgrunn igjen. Han er meget nøye med å få fram at nazistenes konsentrasjonsleirer med utryddelsen av jøder kunne skje nettopp fordi loven var opphevet av den suverene statsmakten. Det var ikke lovbestemt at det skulle opprettes konsentrasjonsleirer, Eichmann handlet ikke på basis av lov, han var en tørr byråkrat som handlet fordi den suverene statsmakt hadde opphevet loven.

Giorgio Agambens filosofi har bidratt til nytt lys over dem som på en eller annen måte blir utstøtt, derfor er han opptatt av flyktninger og flyktningeleirer, om dem han kaller samfunnets fredlyste, og om leiren i større betydning enn bare flyktningeleir. Bannlysing fører tankene tilbake til middelalderen fredløse, og Agamben ser våre dagers flyktninger som nettopp fredløse, både ekskludert og inkludert i samfunnet på samme tid. Og Agamben går langt i å sette ord på de områdene der den suverene statsmaktens undertrykking og fremmedgjøring finner sted. Med bakgrunn i jus, politikk, teologi og filosofi griper han tak i maktsstrukturer og politiske prinsipper som fører til at stadig flere felt blir underlagt kontroll; fengsler, sinnssykehus med tvangsinnlagte psykiatriske pasienter, selvsagt flyktningeleirer med illegale flyktninger, den amerikanske Guantanamo-basen på Cuba, men også datamaskiner og mobiltelefoner. Alt er områder underlagt suverenens kontroll og befinner seg i en slags unntakstilstand, både innenfor og utenfor samfunnet, samtidig ekskludert og inkludert. Budskapet hans er dypest sett at rettsstaten og menneskerettighetene er en del av den suverene statsmaktens maktmidler, og på den måten rister Agamben i selve grunnlaget for den rettighetstenkning samfunnet vårt er grunnlagt på.

STATEN SOM MAKTUTØVER

Her er det lett å banalisere Agamben, og det er fristende å trekke overflatiske og populistiske konklusjoner. På den andre siden har Agambens filosofi og politiske analyser gjort det mulig å løfte fram undertrykte grupper på en ny måte, flyktninger, romfolk, folk med sinnslidelser, og hele den historiske situasjonen med konsentrasjonsleirer og Holocaust. Agamben gjør det ganske enkelt mulig å trengre inn i en del av europeisk kultur på en ny måte. Han løfter fram problemstillinger vi ikke har vært oppmerksomme på i tilstrekkelig grad. Ifølge Agamben er selve livsbegrepet altfor lite undersøkt, og begrepet liv mener han har blitt et sekularisert politisk begrep. Han skriver i siste bind av Homo sacer serien: «Herav den ubemerkede, men avgjørende funksjonen til den medisinsk – vitenskapelige ideologien i maktens system og den økende bruken av vitenskapelige pseudobegreper i politisk kontrollformål: den samme uttagning av det blotte liv som suverenen under visse omstendigheter kunne utføre på for-

mene for liv, blir i dag massivt og daglig iverksatt gjennom pseudovitenskapelige forestillinger om kroppen, om sykdom og helse gjennom «medikaliseringen» av stadig mer omfattende sfærer av livet og av den individuelle fantasi».

Agamben har et ganske negativt syn på nasjonen. Han er sterkt kritisk til treenigheten stat – nasjon – territorium. Nasjon setter Agamben sammen med fødsel, vi blir født inn i en nasjon, og det er her vi finner utgangspunktet for at illegale flyktninger oppstår. Fødsel forstått som inngangsport til en nasjon gjør flyktninger illegale, og de blir både ekskludert og inkludert på samme tid. Nasjonen og staten går for ham opp i en høyere enhet, og blir redskap for den suverene statsmakten der menneskerettighetene ikke strekker til. Flyktningen blir personen som overskrider identitetspolitikken i Vesten, og som ikke går opp i enheten mellom stat, nasjon/fødsel og territorium. I dagens samfunn er det staten som maktutøver som er det viktigste kjennetegnet ved staten, og det fører i sin tur til at statsmakt blir økonomisk makt og lov- og ordens makt, og at biopolitikk blir en sentral oppgave.

UMULIG Å PLASSERE?

Det har vært flere diskusjoner om hvor man skal plassere Agamben filosofisk og politisk. Er han anarkist, en slags nihilist, hører han til ultra venstre, eller er han helt umulig å plassere? I sitt menneskesyn bygger Agamben for en stor del på Martin Heidegger. Menneskets tilværelse er uten mål eller bestemmelse, og han mener mennesket ikke kan basere seg på en mulig frelse, eller at vi har en mulighet for det som kalles transcendens. Han forfekter et ikke-essensialistisk menneskesyn, mennesket har ikke et vesen eller skjebne som skal realiseres, og mennesket må derfor søke sin mening i en profan verden. Dette fører til at Agamben får et kanskje overraskende syn på identitet og identitetspolitikk. Dette kommer særlig fram i boka «Felleskapet som skal komme». Her setter Agamben fram en idé om et kommende fellesskap som ikke skal basere seg på at medlemmene av fellesskapet har visse egenskaper, eller identiteter. Han vil finne fram til det mennesket som lever et liv som ikke kan skilles fra sin form, eller sagt på en annen måte: en subjektivitet som ikke kan forankres i en iden-

titet, en essensialistisk skjebne, eller som ikke lar seg omfatte av en statlig identitetspolitikk. Hvilke konklusjoner Agamben ville trekke om han skulle utfordres på dagens identitetspolitikk, er ikke godt å si. Han kjemper jo mot det som reduserer livene til zoé, det nakne livet. Agambens begrep livsform inneholder mange muligheter, og jeg tror nok han ville funnet seg vel til rette i et Pride-tog!

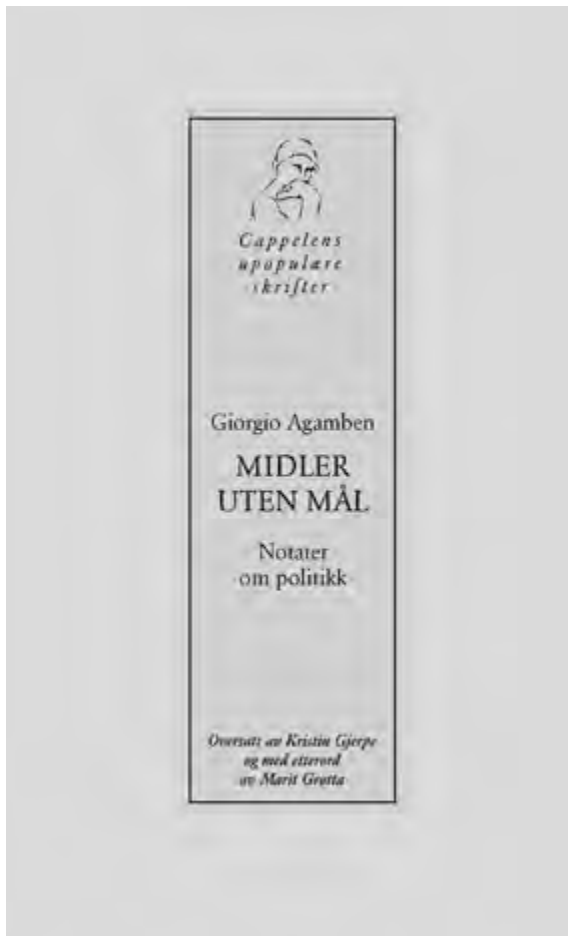
Det er fort gjort å bli litt mismodig av Agambens filosofiske

analyser av dagens samfunn. Jeg har hatt glede av Agambens filosofi som veiviser inn i deler av samfunnet som ikke belyses ofte. Det finnes også optimistiske, nesten visjonære tekstavsnitt hos Agamben. Her kommer et avsnitt fra boka «Midler uten mål»: «Det «lykkelige livet» som politisk filosofi bør være grunnlagt på, kan derfor ikke være det nakne livet som suvereniteten forutsetter for å underlegge seg det, og heller ikke kan det være den ugjennomtrengelige fremmedheten i moderne vitenskap og biopolitikk som man forgjeves forsøker å helliggjøre i dag. Grunnlaget bør nettopp være et «tilstrekkelig liv» og helt og holdent verdslig, der egen kraft og egen kommunikasibilitet er fullkomment oppnådd, og suverenitet og rett ikke har noen plass».

NYE OG OVERRASKENDE INNSIKTER

Agambens lesing av Romerbrevet i Det nye Testamentet, mener jeg også kan sees som uttrykk for håp. Her er Agamben opptatt av en messianisme som han finner når man erkjenner at ordet Mes-

sias ikke finnes i Paulus sine brev. For å få fram messianismen hos Paulus erstatter Agamben ordet Kristus med Messias i Romerbrevet, og oppnår dermed å forsterke den jødiske identiteten til Paulus. I messianismen finner Agamben en frigjørende eller emansipatorisk kraft, og han vil komme seg unna kirkens forsvar av Paulus som kirkebyggende skribent. Han innleder boka om Romerbrevet med følgende: «We are confronted with an aporia that concerns the very structure of messianic time and the particular conjunction of memory and hope, past and present, plenitude and lack, origin and end that implies». Agamben åpner i sannhet for nye og overraskende innsikter. I sin analyse av Romerbrevet henviser han blant andre til Martin Buber, en inter-

Giorgio Agamben Fellesskapet som skal komme

Oversatt og med etterord
av Espen Grønlie

HØVME

essant og viktig påpekning for alle oss som har lest Buber først og fremst som dialogpedagog.

Jeg hadde ikke klart å skrive denne introduksjonen til Agambens filosofi uten å ha hatt tidsskriftet Agoras mange nummer å trekke på. Boklista under vil vise bøker av Agamben som er tilgjengelig på norsk, alle har meget lesverdige forord og/eller etterord. Om noen skulle bli fristet til egenlesing av Agamben, vil jeg anbefale å begynne med «Midler uten mål». Det er kun første bind (av fire) av Agambens «Homo sacer»-serie som så vidt jeg vet er oversatt til norsk. Et lite leseråd til slutt når det gjelder den boka: begynne med del 2, deretter del 3, for til slutt å lese første del. Agambens filosofi virker noen ganger ugjenomtrengelig, han er meget belest, trekker inn både litterære og estetiske kommentarer i tekstene, og er særlig opptatt av Frans Kafkas, men han gir lønn for strevet. Det er selvsagt mange sider ved hans filosofi jeg ikke har berørt, men en anbefaling på et dybdedykk i tekstene hans står jeg ved.

Arild Mikkelsen,
tidligere rektor og leder i Folkehøgskoleforbundet

Litteratur:

Giorgio Agamben: Midler uten mål. (Cappelens upopulære skrifter)
Giorgio Agamben: Homo sacer. (Valdesholm forlag 2010)
Giorgio Agamben: Fellesskapet som skal komme H//O//F 2017
Giorgio Agamben: The time that Remains (Stanford University Press 2005)
Agora nr. 4, 2008 Italiensk filosofi
Agora nr. 4, 2011 Giorgio Agamben
Agora nr. 1, 2015 Livspolitikk
Bibelsk Verbum 2011; Innledende essay av Tom Egil Hverven

I vår artikkelserie om pedagogikk i folkehøgskolen, som startet med nr 1 2011 av magasinet, ser vi på hvilke inspirasjonskilder vi kan skimte i folkehøgskolens pedagogikk utover Grundtvig.

Først ute var Arild Mikkelsen med en artikkel hvor den jødiske filosofen Martin Buber trer fram. Lena Sendstad har skrevet om Kaospilotene. Olav Klonteig fulgte opp med en artikkel om den amerikanske psykologen Jerome Seymour Bruner. Rune Sødal har belyst Møtet hos Friedrich Bollnow, mens Tore Haltli tok for seg Paulo Freire og bankmetoden. Øyvind Brandt har skrevet en artikkel om montessoripedagogikken. Sigurd Ohrem presenterte filosofen Arne Næss og hans lekne livsfilosofi. Øyvind Krabberød tok for seg prosjektarbeid som pedagogisk virkemiddel. Lena Sendstad skrev om lek og læring, med Lego som eksempel. Odd Haddal besøkte Alverno College i Wisconsin. Benedicte Hambro skrev om kunsten å bruke fortellinger til oppdrags- og dannelses. Sigurd Ohrem så på dialog i lys av Ricoeur og Gadamer. Einar Opsvik presenterte ideen om at læring skjer mellom mennesker – sosialkonstruktivistisk læringsteori. Lev Vygotskij ble belyst av Sindre Findal Vinje. Øyvind Brandt ga oss et innblikk i John Deweys tanker, mens Øyvind Krabberød skrev om Summerhill-bevegelsen i England. Odd Haddal formidlet Jesus som pedagogisk forbilde. Lærer ved Solborg folkehøgskole, Geir Ertzgaard, lot seg inspirere av filosofen Søren Kierkegaard, mens Sigurd Ohrem så på Sokrates og dialogen. Inge Eidsvåg ga oss et innblikk i sitt pedagogiske ideal – Alf Prøysen. Øyvind Brandt belyste lekfolkkonferanser som metode. Sindre Vinje tok for seg aksjonsforskning i et historisk lys. Willy Aagre skrev om legenden Anna Sethne. Øyvind Krabberød gravde i Nils Christies tankegods rundt pedagogikk, mens Synne Platander ga oss et innblikk i playbakteater – et moderne leirbål. Filosofen Michael Noah Weiss skrev om filosofisk praksis. Sigurd Ohrem besøkte Camphillbevegelsen og Vidaråsen, mens Arild Mikkelsen ga oss et innblikk i den danske filosofen K.E. Løgstrup sin tankeverden. Sigurd Ohrem tok for seg den såkalte Waldorf- eller Steinerpedagogikken, mens Kim Sivertsen fra Nansen Fredssenter skrev om deres dialogmetode. Knut Arild Melbøe gjorde et reformpedagogisk streiftog, mens Mai-Evy Bakken gikk inn i Hans Børli's tankeverden i jubileumsåret for dikteren i 2018. Øyvind Krabberød åpnet opp døren til Levande verkstad som metode og tankegang, og skrev om arbeidets pedagogikk og franske Célestin Freinet. Turid Ulven presenterte tenkningen til svært aktuelle Gert Biesta. Øyvind Krabberød tok for seg det radikale skoleprosjektet Forsøks-gymnasiet i Oslo. Debattdammen FRIROMMET, ble belyst av Tore Haltli, mens Sigurd Ohrem skrev bredt om reformpedagogikken i Norge. I magasinet nr 4 2019 skrev Angelina K. Christiansen en utdypende artikkel om Montessorimetoden, som ble etterfulgt av en artikkel om den sveitsiske pedagogen Heinrich Pestalozzis pedagogiske tanker – av Øyvind Krabberød. Arild Mikkelsen skrev så artikkelen; Jürgen Habermas, Grundtvig og folkehøgskolen. Einar Opsvik søkte tilbake til renessansen og belyste Dante som pedagogisk inspirasjonskilde. Wolfgang Klafki, dannelsespedagogikkens jordmor, ble belyst av Geir Ertzgaard. Tore Haltli skrev så to artikler om brasilianeren Paulo Freire, hans pedagogiske univers og filosofi. Arild Mikkelsen fulgte så opp med en artikkel om Emmanuel Levinas som samtalens fornyer. Geir Ertzgaard skrev videre om Johann Amos Comenius, mens Turid Ulven gikk dypt inn i steinerskole- og steinerpedagogikk. Så skrev Øyvind Krabberød om Ivan Illich' sine radikale skoletanker – det skoleløse samfunn. Inge Eidsvåg skrev om Ludvig Holberg – En pedagog forut for sin tid. Tor Grønvik fulgte så opp med artikkel om folkehøgskolepioneren Christen Kold. Inge Eidsvåg skrev så videre om Christopher Bruun – skolemester og skolebygger. Han fulgte opp med å presentere Halvard Grude Forfang, mangeårig rektor ved Nansenskolen, som et pedagogisk forbilde. Willy Aagre presenterte fire pionerer innen reformpedagogikk – Anna Sethne, Anna Rogstad, Mosse Jørgensen og Nils Christie. I denne utgaven presenterer Arild Mikkelsen den italienske filosofen Giorgio Agamben.

MAN

TIR

ONS

TOR

FRE

LØR

SØN

		01 Å	02	03 P	04 L	05 A
06 N	07 L	08 E	09 G	10 G	11 E	12
13 F	14 O	15 R	16	17 D	18 E	19 T
20	~~21 U~~	22 V	23 E	24 N	25 T	26 E
27 D	28 E	29	30			

Jeg er på studietur med elevene mine, en fin gjeng med forfattere fra Skriveverkstedet ved Åsane Folkehøgskole. Mens jeg sitter på et tog på vei mot vestkysten av Irland, får jeg en e-post, en forespørsel om å skrive noen ord om min pedagogiske hverdag. Jeg ser rundt meg og tenker: *det er dette*.

Studieturen varer i tolv dager. Et folkehøgskoleår varer i ni måneder, og min egen reise som folkehøgskolelærer går på åttende året, mitt liv på det førtisjette. Alle disse reisene har sine planer og sine mål. Om de varer tolv dager, ni måneder, åtte år eller et liv - de er underveis og det legges planer.

All erfaring tilsier at det vil skje noe uventet.

REISEPLANER

Studieturen er godt planlagte tolv dager, tør jeg påstå, men et tog blir forsinket, en elev blir matforgiftet eller en annen mister passet. Sånn er det med studieturer, og sånn er det med disse andre reisene vi kaller et folkehøgskoleår eller et liv. Livet skjer.

Hjemme på Skriveverkstedet skriver, redigerer og utgir elevene mine to bøker på eget forlag i løpet av ni måneder. Det står i årsplanen. Resultatet er det samme hvert år, kunne en si. En bok. En bok til. Men prosessen bak bokutgivelsene er en helt annen i dag enn den var for åtte år siden.

Jeg har gjort dette så mange ganger nå, at jeg sikkert kunne fortelle elevene, steg for steg, hvordan prosessen burde se ut. Men for en kjedelig reise det ville være - for elevene og for meg. Det vil være mye enklere å spille et orakel som serverer elevene en masse svar jeg selv tror er sanne og gode. Enklere, men gud så kjedelig, og så lite lærerikt for alle reisende.

Orakelet i Delfi skal ha sagt at Sokrates var den klokeste mannen i Athen. «Alt jeg vet, er at jeg intet vet,» sa Sokrates. Selv er jeg ikke sikker.

FINN I. BIRKELAND

Linjelærer på Skriveverkstedet. Et samfunnsengasjert, reiselystent og skrivende menneske med mastergrad i filosofi. Har bred erfaring i å veilede andres skriveprosess og diskutere tekster i ulike sjangre. Underviser i valgfagene Filosofi og Debattklubb, fellesfagene Boblesprekk og Kompetansefag, og har ukentlige økter med Kulturforståelse på Globalt perspektiv og Latin-Amerikalinjen.

Åsane fhs.

ORAKELET I ÅSANE

Jeg ankom folkehøgskolen etter ti år som universitetslektor i filosofi. Jeg var godt i stand til å undervise om sokratisk metode. Jeg var særlig fascinert av hvordan Søren Kierkegaard beskrev Sokrates' personlighet. «Sokrates *var* ironi,» kunne jeg sitere. Jeg kunne undervise *om*-, men ikke *med*-, sokratisk metode.

Jeg kunne forklare og utbrodere, med de mest beleste referanser, hva *elenchos* betydde, men det er noe helt annet å i praksis «late uvitende selv om en vet.» Det er et spill, en rolle, akkurat som orakelrollen ville vært. Man later som. Jeg er helt for å være ekte, jeg kjenner mange ekte mennesker personlig, men samtidig innser jeg at det å være lærer - pedagog - er en rolle. En lærerrolle.

Hvem spiller jeg? Didakten, eller kanskje pedanten som sitter på alle svar og liker å vise det? Orakelet? Jeg vil heller være *pedagogogen*, en som fotfølger elevene på en vei hvor noe uventet kommer til å skje.

Rollen «pedagog» viser opprinnelig til den personen som følger eleven til fots til og fra skolen. Og ordet «skole» betyr opprinnelig fri tid, fri fra arbeidet, og av alle pedagogiske hverdager i Norge i dag, ligger folkehøgskolen nærmest opprinnelsen til ordet skole, folkehøgskolelærer nærmest opprinnelsen til ordet pedagog.

FOLKEHØY

Jeg glemmer aldri en kommentar jeg overhørte etter en time i mitt første år som folkehøgskolelærer. Det var aldri meningen at jeg skulle høre den mest presise tilbakemeldingen jeg har fått.

Jeg hadde forelest om kulturteori. En elev gjespet på vei ut av klasserommet og sa: «Dette var litt mye skole og litt lite folkehøy.» Det var kanskje der min reise begynte.

Elevene jeg er ute og reiser med nå, fikk rene ord for pengene da vi startet arbeidet med årets første bokutgivelse. Jeg sa: «Mitt mål for denne prosessen er at jeg skal gjøre minst mulig.» Derfra er utfordringen å holde følge - helst ett skritt foran.

INGEN PEDAGOGISK PAKKEREISE

Sokratisk metode er ingen pedagogisk pakkereise. Det krever at læreren skjuler svarene den har for hånden og tør å miste kontrollen.

En bokutgivelse, for eksempel, er et temmelig tydelig mål. Vi har nådd frem alle årene jeg har vært lærer ved Skriveverkstedet, men veien dit er en ganske annen i år enn den var for noen år siden. Ved å gi mer slipp, opplever jeg at elevene får stadig større eierskap til bokutgivelsene sine. Og disse bøkene er jo ikke målet med folkehøgskoleåret.

Mitt reisemål for elevene mine, er at de også skal oppleve stadig større eierskap til sine reiser, sine folkehøgskoleår, sine liv, og kanskje lære av sin reiseleder at det uventede ofte er den beste delen av en godt planlagt reise.

DANNELSE SOM REISEMÅL

Målet med et folkehøgskoleår er like enkelt som det er vanskelig. Vi kaller det «dannelse» - et grunnleggende omstridt begrep som kan være vanskelig å få grep på. Men dannelse er ikke høytsvevende teori, det er praksis, det er pedagogisk hverdag.

Hvis vi tar en dannelsesreise til Tyskland heter det «bildung.» Det er et godt sted å begynne, fordi ordet viser at dannelse krever forbilder, noen som går foran og viser vei. Reiser vi tilbake til Hellas var Sokrates en lærer som gikk foran ved å gjøre seg selv til elev. Han viste vei ved å stille spørsmål fremfor å gi svar. Det er et godt, men krevende forbilde for lærere i folkehøgskolen. Det er ikke bare-bare å stille spørsmål.

Sokrates' mest kjente elev, Platon, ga derimot mange svar og mente at den som bare visste hva som var det rette, også ville gjøre det. Men det er hos Platons elev, Aristoteles, at vi finner kimen til et dannelsesbegrep som er brukbart i folkehøgskolehverdagen.

For Aristoteles er det nemlig ikke teoretisk viten som skal til for å gjøre det rette og være et godt forbilde. Det han kaller «fronesis» er en praktisk klokskap, som alltid er knyttet til å handle forbillig i et fellesskap. Felles for begrepene «bildung» og «fronesis» - og altså «dannelse» - er at de viser til en prosess, ikke et produkt. Praksis, ikke teori.

Dannelse, ikke utdanning. Hovedsaken er å være underveis, ikke å komme frem.

AV ALLE PEDAGOGISKE HVERDAGER I NORGE I DAG, LIGGER FOLKEHØGSKOLEN NÆRMEST OPPRINNELSEN TIL ORDET SKOLE

LIVET SKJER

Mister vi et tog, går det alltid et nytt. På studietur betaler jeg litt ekstra for fleksible togbilletter. Mister en elev passet kan jeg beholde roen og ta eleven med gjennom prosessen med å skaffe nødpass. Matforgiftning er noe dritt, men det går over. Livet skjer.

Jeg er ikke alltid et godt forbilde. Er jeg dannet? Jeg trøster meg med tanken om at dannet ikke er noe en er, dannelse er noe en gjør, noe en viser på nytt og på nytt, alltid i nye situasjoner og hvert år i nye fellesskap. Men én ting kan jeg være sikker på: Det skjer alltid noe uventet. Målet for min egen reise er å bli litt klokere. Da finnes det ingen bedre steder å være enn underveis i hverdagen på en folkehøgskole.

Finn I. Birkeland er husfilosof ved Åsane Folkehøgskole og hovedlærer på forfatterlinjen Skriveverkstedet.

MIN SANG

FAVORITTAR FRÅ NORSK SANGBOK:

– Jeg vil slå et slag for Grundtvig og dra fram perlen «Er lyset for de lærde blot» (s. 188) med melodi av Thomas Laub. Om jeg skal synge eller lære bort én sang/tekst fra Nikolaj F. S. Grundtvig, så er denne min store favoritt.

Jeg tror det er melodien som griper meg først. Rett fram, betryggende og oppløftende, med vakre akkorder og en naturlig oppbygging og avrunding i hvert vers.

Men hver gang jeg synger den, synker teksten dypere og dypere inn over meg. Det er noe deilig rebelsk og anti-elitistisk over «solen står med bonden op, slet ikke med de lærde». Jeg føler det som om Grundtvig i 1839 leker peker nese til den moralske eliten... på rim intet mindre.

Teksten er for meg en ledestjerne i folkehøgskolehverdagen. Den drar fram opplysning som noe lystbetont som er tilgjengelig for alle – en befriende påminnelse om at vi bidrar til å skrive våre egne narrativer.

Og siden lyset «oplyser best fra tå til top», så er det i teksten en stadig formaning om at vi må møte Den Andre i øynehøyde – som folk.

I folkehøgskolen deler ansatte og elever samme sti, og det er så ufattelig mye fint vi kan prate om i den lille stunden.

Det er mektig hvor relevant en låt kan være over 180 år senere.

Kjetil Hallre, folkehøgskolelærer ved Ringerike Folkehøgskole, leder for *Kurs for nye lærere i folkehøgskolen* og vara i styret i Folkehøgskoleforbundet.

PA HJERTET

HEI DU, JA DU JA – TAKK!

Som VG-blogger på midten av totusentallet var jeg tidlig ute med å ta i bruk sosiale medier. Der andre fortsatt var skeptiske til det store internettet, ble jeg min egen redaktør og publiserte innlegg over en lav sko.

Innenfor bloggverdenen var det ulike type bloggere. Det var oss vanlige, det var de politiske og så var det rosabloggerne. Vi vanlige bloggere var skeptiske til rosabloggerne, de virket overfladiske og hva hadde de egentlig å komme med?

Som rosabloggerne skiller vi oss også ut. Ikke alle mener at folkehøgskolen har noe å komme med.

Folkehøgskolen utfordrer og oppfører seg annerledes. Vi tør å åpne opp for det som rører seg, selv når vi ikke helt begriper det som står framfor oss. Det speiles i linjetilbudet rundt om, vi er like sterke på nyskaping som på tradisjon.

Rosabloggerne var også innovative. De skapte et marked og en plass i det etablerte. I dag kalles de influencers, tjener gode penger og har en begynnende aksept for at det de gjør er en ekte jobb.

Utviklere av nye linjer har ikke alltid pedagogisk kompetanse, men hverken folkehøgskolene eller Norge har tid til å vente. Folkehøgskolen trenger pedagoger, men vi trenger også friheten til å skape og til å utvikle oss. Vi trenger de som kan bidra til innovasjon og et skoleslag inn i framtida.

Dette er en takk til deg som tror nok, når ingen andre begriper. Enten du sitter i skolestyret, er leder, pedagog, lærer, håndverker, fagarbeider, praktisk ansatt eller er en som tar hobbyen din inn i folkehøgskolen.

Takk til deg som modig lar en ildsjel etablere ei ny linje, og til deg som omfavner og verdsetter andres kompetanse selv om den er annerledes enn din egen. Som ser at det er i mangfoldet vi utvikler oss best og at det er her styrken til skoleslaget ligger.

Som skoleslag er vi helt, helt avhengige av at vi tør. Og som skoleslag er vi helt, helt avhengige av at alle slipper til.

Det viser et skoleslag som er framoverlent og modig. Der er vi rimelig gode.

God sommer!

Og takk for tillit gjennom åtte år.

Kristin Smith, avtroppende nestleder i forbundsstyret.

STAVANGER URBAN FOLKEHØGSKOLE:

FOLKEHØGSKOLEPROSJEKT SOM BLE VIRKELIGHET – MED STOR INNSATS

Første skoleår er snart omme i det nedlagte sykehjemmet i bydelen Eiganes.

Urbant miljø med gatekunst i bydelen Storhaug, der ny skole planlegges.

I Stavanger: Øyvind Krabberød

Søknaden om godkjenning av en ny urban folkehøgskole i Stavanger ble stilet til Kunnskapsdepartementet og er datert 1. april 2018. Undertegnede var imponert over søknaden som var noe helt nytt og visjonært. Her var ideologi og pedagogikk, miljøansvar og vilje til praksis- og gjennomføringskraft. Søknaden var grønn og «Grundtvigsk». Men de to første søknadsrundene fikk tommelen ned. – Etter andre avslag skjønnte jeg at mer politisk arbeid måtte til, det skjede ingenting – det var som å gå i sirup, sukker gründeren. I dag fem år senere er skolen en realitet og det første skoleåret er gjennomført.

Gründer og igangsetter, Geir Bakken, hadde tro på at en virkelig god søknad ville hjelpe langt på vei. Men det måtte mer til – han la inn en seriøs innsats som lobbyist. – Jeg jakta på makta og hadde statsbudsjettet som kalender, forteller Bakken. Etter det første ja-svaret midt i valgkampen 2021 kom et regjeringsskifte som medførte usikkerhet. Det ble forhandlinger med SV og kunnskapsminister Tonje Brenna – og først i etterkant av dette kom det et endelig ja – da var det bare et halvt år igjen til skolestart. Men de sedvanlige 750.000 kr i oppstartsmidler fikk de ikke – så det ble en svært trang fødsel for i det hele tatt å få det hele i gang allerede høsten 2022.

STOR STØTTE

Prosjektet og Geir Bakken fikk også god støtte fra kommunen og miljøbevegelsen. En gruppe lærere i Stavanger var også på banen – de ville ha en folkehøgskole til byen for å intensivere arbeidet for miljøet. – Vi ønsker å være miljøbevegelsens folkehøgskole, og har fått mange og gode støtterklæringer fra den kanten. Men vi vil ikke brukes for at andre skal grønnvaskes – det er en balansegang, sier Geir.

Planene om en «ny» skole bygd i gamle industrilokaler i bydelen Storhaug, var det hverken finanser eller tid til. De måtte ut og lete etter midlertidige brukbare lokaler. Det dukket så opp et nedlagt sykehjem – godt egnet, i god forfatning og med mye utstyr, utleier var Misjonsmarken eien- dom.

De måtte få ut det som ikke kunne brukes og klarte å hente alt nødvendig inventar, brukt, hos kommune og bedrifter som villig hjalp til. Resultat: Dette syntes journalisten ble skikkelig innbydende. Dette passer også fint inn i skolens profil som en «grønn» skole. I anleggets fine hage er det plassert en masse pallekarmer for hagebruk – urban gardening, og de har bygget et fargerikt drivhus. De har klart å gjøre bygningene og anlegget ganske så koselige. Det er en tiltalende funksjon-arkitektur og fint overlys i korridorene i den nyeste delen av bygget som er fra 1986.

MÅLET ER Å BYGGE EN NY SKOLE

Men Geir Bakken understreker at dette ser de på som en midlertidig løsning, det er heller ikke plass til 140 elever som de har fått godkjenning for i søknaden. – Vi ønsker å komme inn i det urbane episenteret på Storhaug, det er det vi vil – og vi er kommet for å bli, postulerer rektoren. Han håper at de kan være inne i nye lokaler i løpet av tre år. Det jobbes iherdig med en økonomisk modell for å kunne realisere prosjektet på Storhaug. – Det ligger mange hoder i bløt for tiden, men den vidunderlige hagen på Eiganes får vi uansett ikke med oss, smiler Bakken.

Underveis i oppstartsprosessen har Jæren folkehøgskule vært en viktig brikke og mentorskole for dem. – De har 119 års forsprang på oss. De har lært oss som ny skole mye – med tidligere rektor Dag Folkvord i spissen. Han sitter også i styret vårt, forteller Geir.

Dette året har de 27 engasjerte elever som har gitt en fin oppstart. I skolestartundersøkelsen stakk de seg ut med et signifikant godt miljøengasjement. Nå jobbes det for å få opp antallet for neste skoleår. De har en økning, men må, med nye regler, opp i 70 elever for å få fullt tilskudd. Det kan bli vanskelig. Men de står på og har blant annet deltatt på utdanningsmesser i Kristiansand, Bergen, Trondheim og Oslo.

LINJA – URBANT LANDBRUK

ET FRAMOVERLENT PEDAGOGISK PROSJEKT

Geir Bakken har levd med dette skoleprosjektet i mange år nå – praktisk og ideologisk. Ganske så euforisk forteller han at det er helt fantastisk å få jobbe med dette. – Jeg kjenner det når jeg går inn dørene på skolen om morgenen – da går jeg inn i drømmen – jeg kan ikke glemme at dette har blitt virkelighet – at det hele materialiserer seg. Vi som jobber her er virkelighetsprodusenter. Og i bunnen har jeg et spørsmål som lærer – hva kan jeg bidra med i det grønne skiftet?

Rektoren er svært opptatt av å få til et godt samarbeid med omgivelsene – og søker det han kaller parallelle klasserom i byen – i et nært samarbeid med kommunen, næringslivet og frivilligheten.

– Hver linje har et tema som knytter oss til kompetanse som allerede finnes i byen. Skolen er jo svært avgrenset geografisk. Vi ønsker å lære av noe som er i full blomst i virkeligheten – og ikke bare lære fra en lærer. Mange skoler er en bolle – vi vil være et frukttfat. Vi skal ikke være cocky, men vi er opptatt av at elevene mens de går her skal få være med på aktiviteter som de får bruk for etter skoleåret. Og bli kjent med fagpersoner og et nettverk som de kan bruke videre. Ja alle linjer må skaffe seg samarbeidspartnere i byen, understreker Geir Bakken.

Han er svært opptatt av pedagogisk tenkning og en gjennomgående «grønn» forankring. Vi ønsker å nå ungdom med et miljøengasjement – og erfaringer som de kan ta med seg herfra ut i samfunnet. Det dreier seg om kunnskap og ferdigheter, dette er også noe næringslivet etter spør. Den praktiske tilnærmingen vi gir vil de ha med seg og ha nytte av videre i studier og arbeidsliv. Vi skal vise veier som gir håp. Vi sier som Greta Thunberg – «Håp kommer av handling».

De skal lære noe gjennom fagene, men ikke bare hvordan, men også hvorfor. Vi må ha med det filosofiske – hvorfor. Vi vil være et handlingslaboratorium. Det snakkes fint om tenketanker – og det er bra, men for unge mennesker trenger vi «handling for håp». Vi må prøve ut ting sammen med frivilligheten, kommunen og næringslivet. Vi er i gang med dette – og det begynner å fungere, avslutter en optimistisk rektor.

Spanske Teresa Burgos er lærer på linja Urbant landbruk

I dag står biokullproduksjon på timeplanen.

Aqueponis, dyrking i vannmiljø - her i et akvarium.

Jeg møter spanske Teresa Burgos (37) som er lærer på linja Urbant landbruk. Hun ivrer for alt som er av miljøvennlige løsninger og dyrkning i byen. Vi møter henne ved aque ponics, et akvarium med fisker hvor de også dyrker planter. Teresa så annonsen om ledig stilling ved StUF. Som lærer i videregående i blant annet spansk og engelsk – var det et stykke vei til urbant landbruk. Nå får hun jobbe med det som er hobbyen og lidenskapen hennes. Hun var med på et utvekslingsprogram i Bergen, og så glemte hun å reise hjem – smiler hun. Nå har hun vært 14 år i Norge.

På linja har de et mangfold av aktiviteter, veldig praktisk lagt opp. Når vi besøker skolen lager de biokull. Oppklippede grener som puttes i en metallboks med hull i toppen og sette på «grillen» – så blir det et høyverdig gjødsel- og jordforbedringsmiddel.

I flere rom finner vi planter som er drevet fram i kunstig lys. Det gir mestringsfølelse og kunnskap å ta med seg videre. De skal også samarbeide med spisesteder for gjensidig nytte og læring.

Og slik presenterer de denne linja: *Vil du så frø, sanke ville vekster, lage spiselig hage, være bybonde, få jord på hendene og dyrke kunnskap, grønnsaker og samspill? Her får du også tørke, sylte, fermentere og lage mat med årstidene!*

I denne garasjen bygges det minihus.

LINJA – MINIHUS

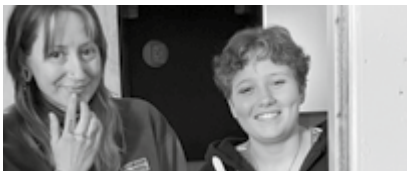
Rett overfor det planlagte 5- etages høye skolekomplekset i bydelen Storhaug treffer jeg «linja» Minihus som holder til i en garasje – og her bygges det!

Pia Dahl (33) fra Harstad startet på StUF på grunn av denne linja. Nå bygger de et 15 kvadratmeter minihus som hun skal flytte inn i – på en leid tomt utenfor sentrum – nær havet. Her er effektiv bruk av kvadratmetrene – og det er plass til kjøkken, senger, bido... De jobber på spreng for å bli mest mulig ferdig til skoleslutt. Hun har tegnet minihuset selv – og herligheten kommer på rundt 350.000 kroner. Det er et avansert el-opplegg og varmekabler i gulvet, og de har brukt så mye gjenbruksmaterialer som mulig, vinduer, dør, panel og annet de har fått tak i. Det hele skal heises på en lastebil og fraktes «hjem» - 3-4 tonn mener de det veier.

Lærer Stefan Pedersen har drevet snekkerfirma før han ble lærer. Han forteller at de har satset hardt på gjenbruk. Blant annet har de tatt ned gammel kledning og brukt den igjen. Og kvaliteten på gamle materialer forteller han er av en helt annen kaliber – mer kompakt og med tettere årringer, enn nytt som kjøpes.

Lærer på Minihus-linja, Andreas Eliassen.

Elev Pia Dahl (33) på Minihus-linja (t.v.), gleder seg til å flytte inn i ny "kåk", på 15 kvadratmeter. Her sammen med medelev Selma.

LINJA – FORAN OG BAK KAMERA: FILM OG SKUESPILLERTEKNIKK

Vi traff elev Birk Bjørge (20) fra Drammen, som just har avsluttet en film på 12 minutter. Selv hadde han mest erfaring med skuespill, men på linja har det vært mest fokus på det å lage film. Tidligere i skoleåret hadde de et spennende teateropplegg med den profilerte skuespilleren Kristoffer Joner.

Birk viser stolt fram filmen sin, virkelig et fint arbeid.

– *Hvorfor startet du på StUF?*

– Det var de eneste jeg fant som hadde «foran og bak kamera» - og jeg ville gjerne få mere erfaring med filming.

– Høydepunktet så langt?

– Det var å komme i land med dette filmprosjektet som jeg er veldig fornøyd med. Og reisen gjennom hele Europa med tog i tre uker, det ble alt fra kunstmuseer til surfing. Vi besøkte 8-9 land. Jeg var helt utslitt nå vi kom tilbake, men det var topp, smiler han.

– *Hva tar du med deg videre?*

– Inspirasjon og glede fra en slik reise, og det å produsere film. Jeg har fått mer tro på meg selv og mine evner.

– Planen etter folkehøgskole?

– Nå er planen å studere regi og bli regissør. Lage filmer som påvirker andre – lage kunst, avslutter han optimistisk.

Birk Bjørge (20) fra Drammen har just avsluttet et spennende filmprosjekt.

URBANISME PÅ SPEED

I en folder de har laget ved StUF kan vi lese:

Linjer og temaer: Smart by og bygge mini-hus – Urbant landbruk og dyrke samspill Bærekraftsmålene og den grønne byens utfordringer – Urban exploration og økoturisme – Galleri gatelangs og bykunst – Byens kulturarv og arvingenes rettigheter – Urban antropologi og sirkulærøkonomi – Delekultur og byplanlegging – Sosiale scener og byens mellomrom – Gjenbruk og ombruk i arkitektur – Sosialt entreprenørskap og miljødelse – Redesign og mote – Drive byttebod og Cafe repair – Programmering og app-utvikling – Ekvilibrum og helsefremmende deltakelse – Politisk arbeid og aktivisme – Naturmangfold og arealnøytralitet – *Just transition* og medbestemmelse – Internasjonalt H. Steffens-seminar om grønne og levende byer for unge mennesker.

1. Maria Alexandre, sosialarbeider ved StUF, deler ut gratis matpakker på torget i Stavanger. Matpakker elevene har laget med ingredienser de har fått gratis av bedrifter i byen. En super tilhenger er lånt av Stavanger kommune, som de har et veldig godt samarbeid med. 2. I disse "ruinene" i et tidligere industribakeri på Storhaug planlegger StUF sin nye arena- med en "drivhusløsning" på toppen. Tegnet av Helen & Hard. 3. Stavanger Urbane jobber tett med frivilligheten, kommunen og næringslivet. Honningproduksjon gir de plass til på skolen- et samarbeid med bedriften PlanBi. 4. Drivhus utenfor spisesalen, bygd av gamle vinduer. 5. NUART- gatekunstfestivalen i Stavanger som har satt sitt preg på bydelen Storhaug- hvor StUF planlegger sitt nybygg. 6. Fint hageanlegg med muligheter på folkehøgskoleområdet som de leier. 7. Estetikk er viktig! Her er en trappeoppgang dekorert med ulike motiver kjøpt på gjenbruk- tema BLOMSTER. 8. Vilde Olsen Uland er elev på linja Urbant landbruk. Nå søker hun videre på Landskapsarkitektur på Ås- NMBU- Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. 9. Ny folkehøgskole i den fasjonable bydelen Eiganes, i et tidligere sykehjem. 10. Innbydelse til Bærrekräftsfest kommende helg- på skolen, på Eiganes. 11. Brød til matpakkeaksjon har de fått gratis.

INTERNASJONAL KOKKEKUNST PÅ FOLKEHØGSKOLEN

Med kokkeskole, studier i hotellfag og en master i culinary arts and business fra Luzern i Sveits, har Noah Kellerhals (33) inntatt kjøkkenet ved den nystartede folkehøgskolen i Stavanger – Stavanger Urban Folkehøgskole (StUF).

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

Han kom til Norge med sveitsiske foreldre som femåring, og vendte tilbake til moderlandet for å fordype seg i kokkekunsten og restaurantdrift.

Etter jobb i New York på en Michelin-restaurant, gikk veien tilbake til Stavanger som kjøkkenleder i Forsvaret – på Madla. Men da han så en annonse om ledig stilling på den nystartede folkehøgskolen – søkte han. Han forteller at han også kjente rektor Geir Bakken fra tidligere – han var lærer på steinerskolen da han var elev der – for mange år siden. Det å ha arbeidstid på dagtid betydde en hel del for ham i valget.

Nå lages maten fra bunnen med ingredienser som er så lokale som mulig. De samarbeider med en gård på Randaberg hvor elevene også kan være med. Spesielle grønnsaker kan bestilles for dyrking. Planen er også at de kan produsere en del selv.

Når det er økonomisk forsvarlig bruker de økologiske produkter, og prøver å holde kjøttforbruket på et lavt nivå. Fisk serveres to ganger i uka, kjøtt 1–2 ganger og vegetarmeny – 2–3 ganger i uka. Kostøret ligger helt nede på 40-tallet.

De har fire vegetarianere, en veganer, gluten og laktose allergikere. Han prøver å produsere så rasjonelt som mulig – og slå mye av dette sammen.

Frokost og kvelds settes fram av tilsynsører. Lunsj serveres hver dag – mest mulig salat, suppe, pasta og rester.

– Hva liker elevene best?

– De er blitt veldig glade i fisk, laks som bakes på lav temperatur, og panert torskeloin (se oppskrift). Ellers er jo alltid hjemmelaget pizza og lasagne populært.

Selv er han veldig glad i det italienske kjøkken, familien kommer fra den tyske delen av Sveits, men har et sommerhus i den italienske kantonen i sør. – Jeg kommer langt med parmesanost, en god olivenolje og balsamicoeddik, smiler han.

Noah ser også fram til å bidra i undervisningen – med matdelen på en linje med mat og urbant landbruk. Mulighetene er mange på en folkehøgskole som StUF.

– Og hva gjør du på fritida?

– Det går mye i sport – fotball, padl og tennis. Ellers en hel del fiske og natur.

Nå planlegger nygifte Noah bryllupsfest i Sveits i sommer. Vi takker for pratene og ønsker til lykke!

NOAH DELER EN FISKEOPPSKRIFT SOM ER EN FAVORITT

Panert torskeloin med ovnsbakte poteter og rømmedressing

400 g torskeloin
2 dl cornflakes
2 dl nøytral olje
Salt og pepper
En boks rømme
Gressløk
1/2 sitron
1kg potet

FISKEN

Marinere torsken med olje. Knus cornflaksen og bland med salt og pepper. Dekk deretter torsken på begge sider med cornflakes mixen. Deretter legge på stekebrett. Varme på 150 grader i ca 10 min. Til torsken begynner å flake seg.

POTETER

Del poteter i store båter. Marinere olje, urter og salt. Bake i ovnene 180 grader i ca 45 min til potetene får en gylden farge.

RØMMEDRESSING

Bland rømme med en halv sitron. Kutt noe gressløk om du har sammen med salt og pepper.

KAROLINES HISTORIE:

HJEM TIL HEIMTUN

Da Karoline begynte på folkehøgskole var hun fast bestemt på å holde maska, ingen skulle forstå at hun var annerledes. Elleve år senere var hun tilbake på Buskerud folkehøgskole for å lede skolens prideparade.

Tekst: Eirin Høiset

– Folkehøgskoleåret var en veldig turbulent periode, men det står seg som en fantastisk del av livet mitt.

Karoline Skarstein er leder i FRI Rogaland og nestleder i Pasientorganisasjonen for kjønnsinkongruens (PKI). Hun, som i dag er en tydelig stemme for transpersoner i norsk offentlighet, var ikke like selvsikker da hun begynte på Buskerud folkehøgskole – Heimtun i 2011. Den gang hadde hun ennå ikke kommet ut som transkvinne.

Karolines plan etter videregående var klar. Hun skulle rett videre på høyere utdanning. Men da hun strøk på matteeksamen trengte hun et alternativ.

– Jeg kom fra tre år på videregående som hadde vært ganske jævlige, og så satt jeg plutselig der og var livredd for at jeg måtte være igjen i Bergen et år til, hvor jeg på ingen måte trivdes.

Det var en venninne som foreslo at de to skulle dra til Buskerud folkehøgskole og ta Kreativ skriving. Karoline som allerede slet med kjønn og kjønnsdysfori, opplevde forslaget som skremmende og langt utenfor komfortsonen. Til sist var det muligheten til å få enerom som gjorde at hun lot seg overtale.

HOLDE MASKA

Fra første skoledag var Karoline fast bestemt på at hun skulle holde maska.

– Det hadde gått masse rykter om at jeg var skeiv på videregående, og nå skulle jeg

ikke røpe meg. Jeg var litt redd folk og veldig opptatt av å oppføre meg maskulin. Men allerede på vei inn på plassen foran skolen begynner Karolines plan å rakne.

– Jeg husker den første fyren jeg møtte på skoleplassen, jeg ble stormene forelsket med en gang! Og jeg klarte ikke å hilse på ham, jeg bare stod og stotret! ler hun på klingende bergensk.

Det tok ikke mange ukene før folk begynte å skjønne at det var noe.

– Jeg husker at vi satt ute på noen benker da ei av jentene lurte på hva jeg syntes om denne fyren. Og jeg blånektet selvfølgelig. Det er sånn jeg har humret over i ettertid, hvor sykt redd jeg var for det.

I dag kan hun le av hvor oppsatt hun var på å fremstå som mannemann, samtidig som hun strikket rosa luer i valgfag og opererte som reneste Jan Thomas med kjolevalg til venninnene til skoleballet.

– Jeg husker at jeg begynte på yoga som eneste gutt. Da vi var ferdige med timen, kom læreren bort til meg og sa at det var så flott at jeg stod der og tøyde med jentene, og var så trygg i min egen maskulinitet. Men hun skulle bare visst, for var det noe jeg ikke var trygg på, så var det min maskulinitet.

I ettertid er det absurd for Karoline å tenke på hvordan små ting virket så viktige. Som da en venninne hadde lakkert neglene hennes, og hun gikk en hel dag med hansker fordi hun var livredd for at

noen skulle se det.

– Jeg tror jeg modnet ganske mange år på det ene året.

LUKKET SEG INNE

Karoline gikk på Kreativ skrijving – dagens Forfatterlinje – og var svært dedikert til arbeidet. Når de andre elevene leverte 3–4 sider til månedsoppgaven, pleide hun å levere 50. Det meste av fritiden gikk med til å sitte alene og skrive. Det var slik hun hadde klart seg på videregående, med fullt fokus på arbeidet på skolen, og deretter hjem.

– Det var veldig unaturlig for meg å skulle være sosial eller henge med folk. Når du vokser opp og føler deg så usikker på deg selv og din identitet, så er det klart at du er ekstra usikker i møte med andre og hvordan du fremstår.

Da den første helgen på folkehøgskolen kom, gjorde derfor Karoline som hun pleide. Hun handlet og låste seg inne på rommet sitt, forberedt på å være der hele helgen.

– Så begynte folk plutselig å banke på hos meg, og lure på hvor jeg ble av. Det hadde jeg aldri opplevd før. Og ganske gradvis ble jeg myket opp, og det følte tryggere og tryggere å møte folk og være sosial. Etter hvert fikk jeg nære venner som jeg faktisk fortalte at jeg var skeiv. I ettertid har jeg sagt at det må ha vært det første stedet der jeg faktisk kjente at jeg kunne være ok.

EN BERG- OG DALBANE

Selv om Karoline aldri var helt åpen om kjønnsidentiteten sin på folkehøgskolen, var det mange som visste det. Da hun kom ut noen år senere, fikk hun meldinger fra medelever som sa: «Endelig!» De hadde ventet på at det skulle skje.

– Jeg snakket med de gamle lærerne mine som syntes det var leit at jeg ikke hadde følt jeg kunne komme ut den gangen. For det kunne jeg nok ha gjort.

Men Karoline stod midt i en forvirrende prosess, og måtte få ta det i sitt eget tempo. I oppveksten hadde hun lært at de skeive sidene var noe som måtte skjules, hvis ikke ville folk skygge banen.

– Når du er ung tror du på det du hører, det er den verdenen du kjenner. Så selv

ORDFORKLARING

Ikke-binær: En person som ikke opplever å passe inn i kategoriene «mann» eller «kvinne».

Kjønnsinkongruens og kjønnsdysfori: En vedvarende følelse av manglende samsvar mellom en persons tildelte kjønn ved fødselen og deres opplevde kjønn.

LHBT: Lesbisk, homofil, bifil og trans – brukes som en samlebetegnelse for mange typer skeive.

Transperson: Personer med kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk som bryter med det samfunnet forventer av dem på grunnlag av hvilket kjønn de fikk tildelt ved fødselen.

Kilde: Skeiv Ungdoms ordliste: Skeiv fra A til Å.

om det var rom for å være annerledes på folkehøgskolen, begrenset Karoline seg selv. Hun vekslet mellom å være mer åpen og å trekke seg unna. De rundt henne opplevde henne som brysk, og vanskelig å nå. Hun hadde piggene ute.

– Etter hvert som du begynner å skjønne at dette her kan faktisk gå bra, så begynner du å tenke enda mer på identiteten din, og så blir du enda mer frustrert og utilpass, forklarer hun.

Selv om det var en veldig turbulent periode av livet hennes, husker Karoline folkehøgskolen først og fremst som en fin tid.

– Folkehøgskoleåret var ekstremt viktig for meg, både personlig og skrivemessig. Jeg tror det er det beste jeg kunne gjort egentlig. Året etter kom jeg inn på forfatterstudiet i Bø, og det hadde jeg aldri gjort uten skriveleveren vi hadde.

Hun opplevde at man får stor kjærlighet for hverandre på folkehøgskole. Det skiller seg fra vanlig skole der man kun ser én side av medelevene.

– Da jeg gikk på Buskerud skjønte jeg at her er det faktisk folk som kan irritere meg grønn i klasserommet, men som jeg likevel blir ganske glad i når vi sitter i peisestuen på kvelden. Det var et fantastisk lærerikt år hvor jeg skjønte at mennesker er ganske mange forskjellige ting – samtidig.

PRIDE PÅ BUSKERUD

Slike menneskemøter er viktig for Karoline. Derfor tok hun turen til Buskerud dagen før Fiskum Pride i mai for å få tid til å hilse på og prate med elevene, sammen og på tomannshånd med de som hadde behov for det.

– Alle de små samtalene med alle slags fantastiske, merkelige, rare, nydelige folk. Jeg kjente det betydde ganske mye.

På paradedagen fikk hun være med elevene på morgensamling, plakativerksted, lunsj, sminking og fotografering. Slike forberedelser tilfører – i tillegg til store mengder glitter – noe viktig, tror Karoline. Når man sitter og lager plakater ved siden av hverandre, skapes det rom for naturlig samtale om kjønn og legning.

– Folk fortalte om pridemarkeringer de har vært med på før, og kanskje om markeringer de ikke har turt å være med på.

På forhånd hadde læreren advart henne om at det kun var en liten pridemarkering.

– Hun var opptatt av å ikke overselge det. Men for meg er det kanskje de markeringene som er sterkest. Når du møter folk ansikt til ansikt og skjønner at her er alle med sin historie. For noen var det første gang de gikk nedover gaten med bi-flagg i ansiktet, for å fortell verden at de var bifile. Jeg tror det var en ganske sterk opplevelse for mange.

Karoline holdt appell på skoleplassen med fortellinger fra sin egen tid på Heimtun. For henne var det viktig å stå der på skoleplassen og vise at selv om det var et helvete for ti år siden, så gikk det faktisk bra. Etterpå gikk paraden fra folkehøgskolen, ned veien til butikkområdet og tilbake igjen.

– Det var veldig spesielt å gå i prideparade der. Den lille veien var et skille mellom folkehøgskoleverdenen og verden utenfor. Jeg kunne stikke til Drammen eller Oslo og kjøpe sminke i skjul. Og så husker jeg at jeg gikk det lille strekket opp til skolen fra toget med en sønn sorgfølelse, fordi jeg kjente så sterkt på at jeg måtte gjemme vekk et eller annet, forteller Karoline.

– Jeg snakket med en lærer om det. Hun ble nesten fortvilet, fordi hun visste ikke at jeg hadde det sønn da. Men jeg tror heller man skal glede seg over at det kanskje ikke er sønn lenger. Selv om det sikkert fortsatt

er elever som bærer på ting de ikke tør å si, så skal vi glede oss over at terskelen er langt lavere for de aller fleste nå.

USIKRE LÆRERE

I dag er det mange elever på Buskerud som definerer seg som skeive. Da Karoline gikk der var det én åpent homofil elev på skolen. Kjønnsinkongruens var et fremmedord, eller som Karoline skrev i en tweet før besøket: de skjønnte ikke båret av trans da hun gikk der.

– Det var ingen som snakket om det. Jeg husker at jeg ofte havnet i situasjoner der jeg hadde på meg kjole, og at lærerne alltid slet litt med å vite hvordan de skulle forholde seg til det.

Selv om skolen hadde lite kunnskap, opplevde Karoline aldri noen fiendtlighet.

– Jeg tror de tok det som humor. Men det er klart at når kjønnsidentitet for deg er blodig alvor, så kan det bli litt sårt og vanskelig å stå i.

Romfordeling ble en utfordring. På skoletur var det helt naturlig for Karoline å sette seg opp på rom med bare jenter. Da gikk lærerne rundt og spurte hver enkelt om det var greit for dem å dele rom med en gutt. Det ble mye styr om dusjtider, husker Karoline. Men hun fikk lov – som den eneste. Året etter hentet skolen inn kompetanse utenfra for første gang.

I dag er Karoline selv en ressursperson og foredragsholder. Hun setter pris på folkehøgskoler som tar kontakt og ønsker å lære mer om trans. Ofte er ansatte usikre på hvordan de skal være åpne i møte med unge transpersoner og ikke-binære, når de selv har lite grunnlag for å forstå de mange følelsene knyttet til kjønnsidentitet.

– Man skal ikke overbehandle skeive eller skille folk ut, men man må ha en viss forståelse for at noen trenger ekstra tid, en ekstra samtale eller litt ekstra tilpasning, forklarer Karoline.

Hun tror et generelt fokus på inkludering kan være bra også for elever som ikke er skeive. For eksempel kan en pridemarkering skape rom for at folk kan være seg selv, uansett hvilken bakgrunn de har.

Karoline opplever at lærere kan bli lettet når hun forteller at også hun kan rote med pronomen innimellom. Det er helt greit å

ikke kjenne alle begreper og gjøre feil, så lenge man er ydmyk og åpen.

– Jeg tror de aller fleste transfolk er vant til at folk roter. Problemet kommer hvis man gjør en ekstrem greie ut av det. Mange er flinke til å peke mye oppmerksomhet på seg selv når de roter: «Nei, huff dette er vanskelig for MEG, nå rotet JEG og nå er JEG litt lei meg.» Det kan være dumt fordi det får eleven til å føle seg vanskelig og som en byrde for andre.

TOVE

Karoline mener folkehøgskoleansatte ikke skal undervurdere sin påvirkningskraft.

– For meg, og for veldig mange elever, er folkehøgskole det første møtet med noe annet enn det de har vokst opp med hjemme. Det er veldig viktig å lage det til en trygg arena. Jeg tror nesten det er vanskelig å skjønne hvor viktig det de ansatte gjør er for veldig mange.

For Karoline er det spesielt en lærer som har gjort inntrykk:

– Teaterlæreren, Tove Holmbek, er en nydelig dame – altså et fyrverkeri av et kvinnfolk. Jeg tror ikke hun skjønnte hvor sykt viktig hun har vært for livet mitt.

Hun husker spesielt et møte med Tove. Noen år etter at Karoline gikk på folkehøgskole, skulle hun delta på en politisk markering foran Stortinget i Oslo for bedre helsehjelp til transpersoner. Da tikket det inn en melding fra noen av lærerne på Buskerud, som lurte på om det var ok at de kom.

– Tove, som ikke var min lærer engang, kom plutselig med toget midt i skoletiden for å stå med meg på den markeringen – flere år etterpå. Jeg husker jeg stod der med henne, og det var flere gamle medelever som dukket opp for å være med meg der. Og det var en veldig sterk følelse av at – der du har blitt hatet av din egen familie – så kan du få nytt nettverk og nye venner.

Tove har også vært en av pådriverne for mer kunnskap om LHBT på Buskerud, forteller Karoline.

– De har gått fra å ikke skjønne båret for ti år siden, til å søke kunnskapen, og nå står de fremst – og er kanskje en av de skeiveste folkehøgskolene i den landsdelen, ler hun.

TIPS FOR EN MER INKLUDERENDE SKOLEHVERDAG:

- Tørr å innrømme at man har for lite kunnskap og søk hjelp. Inviter inn tidligere elever med erfaringen eller Rosa kompetanse, FRI eller Skeiv Ungdom.
- Arranger pridefeiring i starten av året. Da kan alle elevene samles om å planlegge arrangementet, man får bevisstgjort elever og ansatte og lagt til rette for samtaler om inkludering og mangfold. Det er fint både for skeive og andre med ekstra bagasje å skape et rom hvor det er lov å være annerledes.
- Løft spørsmål rundt inkludering i kollegiet og ta det inn i årsevalueringen. Spør dere selv: Var vi gode nok på det her i år? Hvordan kan vi bli bedre?
- Tenk gjennom kjønnsinndeling av grupper og arrangementer. Det er lett å dele inn etter gutter og jenter, men er det andre måter å organisere grupper på? Konsulter elevene om hvordan de vil dele inn grupper hvis man føler at det er hensyn som må tas.
- Ta en runde på romfordeling. Hva gjør man hvis det kommer en transgutt? Skal han plasseres på gutterom eller enkeltrom? Skal man spørre eleven og romkameraten om det er ok? Ha en plan på forhånd og åpen dialog, så det ikke blir ekstra belastning for eleven.
- Tørr å spørre, og være åpen og nysgjerrig overfor elever.

31. MAI TIL 2. JUNI 2023:

LANDSMØTET I FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

– SOGNDAL

På landsmøtet: Øyvind Krabberød

VALGET

Landsmøtet fulgte valgnemdas framlagte anbefaling på representanter til styre og nemder – i stor grad. Men på et benkeforslag ble Line Tirslaug som var ute av forslaget, flyttet opp som fast styremedlem. Hun har i flere perioder vært 1. vara. Kjetil Hallre ble da stående som 3. vara som i forrige periode. Benkeforslaget fikk full tilslutning i forsamlingen.

Nestleder i Folkehøgskoleforbundet Kristin Smith frå Ringerike folkehøgskole ga seg etter åtte år i styret. Hun ble takket av for flott innsats. Ny nestleder velges av styret i første styremøte til høsten.

ORGANISERING

Den saken som skapte mest engasjement på landsmøtet var saken – *Organisering sentralt*. Det er fem organisasjoner i folkehøgskolelandskapet. Det er til tider tungvint og en stor utfordring. Hovedspørsmålet var om en skulle gå inn i nye samtaler om en ny organisering, velge å gå videre alene som frilynt folke-

høgskole eller om status quo var en farbar vei. Mange var med i ordskiftet som hadde en viss temperatur. Følgende vedtak ble fattet:

Landsmøtet tar utgreiinga til orientering og gir sin støtte til at styret arbeider vidare med det framlagte mandat.

Dette gjelder følgende:

FHF forslår såleis følgande mandat for det vidare arbeidet fram mot ei ny organisering:

Mandat:

Norsk folkehøgskule har behov for eit samla, tydeleg og slagkraftig sentralledd. Dette gjeld både marknadsføring, fagforeningsarbeid, rørsarbeid og myndigheitskontakt. Styret i FHF i samarbeid med styret i IF har derfor tatt initiativ til å vurdere ei ny og felles organisering. Målsettinga er å vere ei tydeleg stemme utad i fagforeningsarbeid, samfunns- og myndigheitskontakt, og eit samlande organ inn mot skuleutvikling, fagleg og pedagogisk utviklingsarbeid. Det er eit klart mål å inkludere NKf, IF og FHSR i prosessen. Føresetnaden er at ein samla organisasjon skal sikre effektiv fordeling og bruk av dei midlar ein disponerer.

Landsmøtet gir styret i FHF i mandat å etablere eit prosjekt som beskrive, utarbeide målsettingar og initiere eit formelt samarbeid med dei andre organisasjonane i folkehøgskulen.

Prosjektet skal:

- ta initiativ til samarbeid med dei andre organisasjonane i folkehøgskulen
- kartlegge potensialet i organisasjonskulturen for å arbeide fram mot ny organisering
- sikre at frilynt sine interesser og verdiar blir ivarettatt
- forslå ny organisasjonsstruktur som inkluderer alle dagens fem organisasjonar
- melde tilbake til landsmøtet i 2025.

Framlagte forslag fikk tilslutning frå 34 delegater, mens 8 stemte mot.

SPEAKERS CORNER

Speakers corner har blitt en god tradisjon på landsmøtene.

Mange gikk opp på kassa og tok ordet. Anethe Alfsvåg la inn en sterk oppfordring om å jobbe mer på tvers faglig mellom skolene.

Lage fagfellesskap og sammen løfte hverandre videre.

Kjetil Hallre var bekymret for et ganske dårlig frammøte på landsmøtet med bare 42 stemmeberettigede. Han oppfordret sterkt til å delta på seminarer og melde seg på Folkehøgskoleuka og landsmøtet.

Peter Lausten ønsket seg nytenkning rundt studieturene for å redusere klimautslippet. Det ble også uttrykt skuffelse over at ikke klimaregnskapet følges opp av så mange skoler. Siste året har 15 færre skoler levert.

FLOTT ARRANGEMENT

Sogndal folkehøgskole la til rette for et flott arrangement hvor alle ansatte bidro med stort engasjement. Det ble servert fantastisk mat ved måltider og i pauser. Vi fikk morgensamlinger fra

øverste hylle, festmiddag med gode innslag, de fyrte opp bade-stampen, vi fikk folkemusikk av gruppa Mikkel Rev og en flott utfukt hvor til *De Heibergske Samlinger* – Sogn Folkemuseum, hvor Mai-Evy Bakken (tidligere rektor og leder i FHF) bidro med innblikk i folkehøgskolens historie – Sogndal folkehøgskule er hele 153 i år.

Sogn i mai/juni ga en magisk ramme om landsmøtet. Snø på fjellene, full fruktblomstring og grønne bakker! Saftbygda viste seg fra sin beste side.

Det var rom for gode samtaler, forhandlingene hadde givende ordvekslinger og innlegg. Det var rett og slett et privilegium å få være med på dette arrangementet. Vi sier – gå ikke glipp av neste landsmøte!

VALGET – 2023 TIL 2025

Landsmøtet fulgte valgnemdas framlagte forslag på representanter til styre og nemder – i stor grad. Men på et benkeforslag ble Line Tirslaug som var ute, flyttet opp som fast styremedlem. Hun har i flere perioder vært 1. vara. Kjetil Hallre ble da stående som 3. vara som i forrige periode.

Leder:	Einar Opsvik	Gjenvalg	rektor	Møre
Styremedlemmer	Marianne Amundsen	gjenvalg	lærer	Agder
	Mariann Aaland	gjenvalg	rektor	Buskerud
	Linn Cecilie Tirslaug	fra 1. vara	kontor	Torshus
	Ronnie MAG Larsen	gjenvalg	lærer	Follo
1. vara	Frida Isungset	fra 2. varaa	lærer	Sogndal
2. vara	Aina Nesse	ny	kokk	Voss
3. vara	Kjetil Hallre	gjenvalg	lærer	Ringerike

PRAKTISK UTVALG

Medlem	Monaa Danielsen	gjenvalg	kontorleder	Pasvik
Medlem	Lisbeth Østby	ny	kjøkken/vedlikehold	Hadeland
Medlem	Kjetil Viken	ny	kokk	Ringerike
Medlem	Renate Vik Vatlestad	ny	internatleder	Sogndal

LÆRERUTVALG

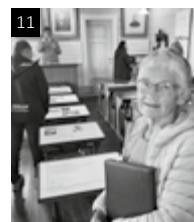
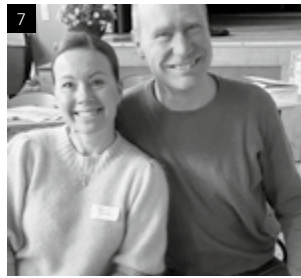
Medlem	Monicha Jakobsen	gjenvalg	lærer	Harstad
Medlem	Inger Olin Oppedal	gjenvalg	lærer	Fana
Medlem	Finn Birkeland	gjenvalg	lærer	Åsane
Medlem	Anethe Alfsvåg	ny	lærer	Romerike

SKOLEUTVIKLINGSVALGET

Medlem	Tove Ertsås	gjenvalg	lærer	Namdals
Medlem	Anne Berit Andøll	ny	ass. rektor	SKAP

VALGNEMND

Medlem	Ingvild Jevne	ny	rektor	Arb. bev
Medlem	Silvia Førde	ny	rektor	Nordfjord
Medlem	Fredrik Møller-Hansen	ny	ass. rektor	Sandefjord

19

20

21

22

23

SLUTT MED DET!

Du som tror du ikke trenger å oppdatere deg på pedagogikk:

slutt med det!

MaxPower

1. Landsmøtesalen. **2.** Styret forbereder landsmøtet. **3.** Øyvind Brandt ledet en spennende workshop med OpenSpace-metodikk på temaet: Framtid for frilynt folkehøgskole. **4.** Folkemusikkgruppa Mikkel Rev med utekonsert etter festmiddagen. **5.** Festmiddag – f.v. Vibe Ørum Rasmussen, Sogndal fhs og Oda Frigg Endregaard, Voss fhs. **6.** God stemning under festmiddagen – f.v. Tove Ertsås, Namdals fhs, Ketil Foss, Pasvik fhs og Elise Barsnes, Sogndal fhs. **7.** Møteledere: Birgitte Kaufmann Olsen, Trøndertun og Tore Haltli, Fana. **8.** Brugata 19 var godt representert under festmiddagen. **9.** I byer over hele verden er pride-festival og regnbueflagg faste innslag i juni. Sogndal folkehøgskule følger opp og flagger med regnbueflagget i hele juni. **10.** Bokbad – godt ledet av Ronnie Mag Larsen – med forfatter Øyvind Brandt t.h. **11.** Mai-Evy Bakken, tidligere leder av Folkehøgskoleforbundet og rektor ved Sogndal folkehøgskole, introduserte oss for Sogndal folkehøgskules historie – 153 år. **12.** Hilsen fra leder i Norges Kristelige Folkehøgskolelag – Helge Kjöll. **13.** Popup-bokhandel: Marianne Nordås, Jæren folkehøgskule. **14.** Mange ønsket å ta ordet når Speakers corner sto på programmet – her Peter Lausten, Fana folkehøgskule. Han fremmet miljøvennlige studie-reiser. **15.** Virkelig god kjøkkenkunst fra kjøkkenet på Sogndal med sjefskokk Tanita Opheim i spissen. **16.** Rektor Tore Haltli ved Fana folkehøgskole var en aktiv møtedeltaker. **17.** Nestleder Kristin Smith går nå ut av styret. Hun takkes her av leder Einar Opsvik for super innsats gjennom åtte år. **18.** Generalsekretær Angelina Christiansen fikk varm takk fra forsamlingen for fantastisk innsats for Folkehøgskoleforbundet. **19.** Sivelin Kjølstad har blitt en veteran i folkehøgskolelandskapet. Hun holdt en fantastisk morgensamling med tema- juni og pride. **20.** Referenter fra lokallaget: Internatleder Renate Vik Vatlestad og inspektør Paul Hough. **21.** Romeriksbenken: Eiv. God stemning- rektor Haldis Brubæk og teaterlærer Anethe Alfsvåg. **22.** Dag Hareide åpnet landsmøtet med kveiktale – foredrag på temaet; Mennesket og teknomaktene. **23.** Det stemmes!

EN MENNESKEALDER

Tenk, jeg har jobbet i skoleslaget i over en menneskealder. I følge Store norske leksikon er den på 30–33 år. Jeg begynte i 1988, og nå blir jeg pensjonist etter 35 år.

Yngre kollegaer spør meg ofte hva den største forskjellen er på da jeg begynte og nå. Det er en ting som gradvis er blitt tydeligere: tiden vi bruker på elever som ikke mestrer livet. Elever som må ha spesialsnekret tilbud og som ikke kan eller orker og som er så slitne. Det er uvesentlig her å diskutere hvorfor. Det viktige er at dette er den nye virkeligheten vår. Hvordan møter vi den?

Vi må skape rom der elevene setter søkelys på det de kan og som er hyggelig, slik at de opplever mestring. De er altfor flinke selv til å se på det som ikke fungerer og det de ikke mestrer.

GODE MINNER

I det siste innlegget i denne spalten, vil jeg nok en gang slå et slag for Glå'glasset – en ide jeg fikk fra Ida Falchenberg på Hadeland folkehøgskole. Hver elev sitt glass som de hver uke fyller med lapper med gode minner. Ingen andre skal se lappene. Det er elevens egen minnebank. Før hver ferie tømmer de glasset og leser lappene. Så velger de tre minner de vil dele med klassen eller internatgruppen. Alle lappene legges i konvolutter med elevens navn på som læreren tar vare på. Og så begynner de på nytt å fylle glasset etter ferien. Før neste ferie gjentar denne oppsummeringen seg og ved skoleslutt har hver elev en fantastisk samling av minner fra året.

DELE MINNER

Det mest spennende er å være med på å dele minnene med andre elever. Det skaper gode samtaler, latter og ettertanke. Minnebanken får enda flere innskudd fordi de husker forskjellige ting. Det er fint for oss ansatte også å høre hva elevene husker og hva som skaper de gode minnene.

Elevene gir tilbakemeldinger om at dette er viktig i skolehverdagen. Å sette seg ned en gang i uken og tenke over alt som har vært bra. Elever har tatt med seg opplegget til kollektiv de flytter til etter året på folkehøgskole og noen tar det med seg inn i parforhold.

PERSONALET

I år har vi også gjort det på det ukentlige personalmøtet. Hver ansatt sitt glass. Vi gjorde akkurat det samme som elevene og ved skoleslutt hadde vi en fantastisk samling minner om smått og stort som brakte frem latter, ettertanke og nye minner.

SAVNE?

«Kommer du ikke til å savne oss neste år,» spurte elevene da året var over. Og da mente de ikke «oss» som i dette kullet, men elever generelt. Akkurat nå savner jeg ikke elevene, og det er jo slik det skal være når sommeren ligger blank og ubrukt foran meg. Men til høsten – ja, hvem vet?

Benedicte Hambro,
internatlede Arbeiderbevegelsens folkehøgskole

Vi takker varmt for innsatsen – og ønsker lykke til videre!
Kjetil Hallre overtar denne spalten i neste utgave av magasinet.

BLIKK FRA KAIKANTEN: NACIDO DE NUEVO

Denne petiten kunne med stor sannsynlighet ha uteblitt. Jeg vil si med ca 90 prosent sannsynlighet. Og årsaken ville ha vært at også skribenten var strøket fra librettoen. Så ville kanskje redaktøren for bladet ha skrevet noen presumptivt vennlige ord akkurat på

dette stedet og takka for det som har vært, men dessverre uten at jeg ville hatt noen glede av det. Så ille kunne det ha gått.

La meg forklare.

Når man i en alder av 69 er på sykkelturn og blir truffet av en bil i stor fart idet man krysser gata, derpå smeller inn i frontruta så den knuses, kastes videre over biltaket og dunderer i asfalten noe sånt som 25 meter fra der man blei påkjørt, da er det små sjansen for at man overlever. Meg bekjent finnes det ikke statistikk som omhandler denne kategorien, men å anslå dødssjansen til å være 90 prosent, kan vel rime sånn noen lunne. Jeg skylder også å anføre at jeg hadde hjelmen liggende i sykkelveska. Det ville vært i strid med norske regler, men fordi alt dette inntraff i Spania der det er unntak fra påbudet om hjelm i sterk varme, var jeg innafor loven. Termometeret viste 35 grader på det aktuelle tidspunktet.

Min erfaring er at en lege aldri er langt unna når dramatisk oppstår, og det var tilfelle også her. Omtrent samtidig som jeg traff asfalten, dukka det opp ei resolutt doktordame som med stor autoritet slo fast at jeg levde. Det stemte også med mine antakelser, sjøl om det spruta blod fra hodet og jeg var ytterst lite bevegelig.

Sia gikk det slag i slag med ambulanse og lange undersøkelser på hospitalet, før jeg kunne syes sammen og hentes i en slags rekonvalesens. Mye ekspertise var involvert på sjukehuset, men neurologen framsto som den mest overraska. Han leste ambulansepersonalets notat og spurte meg nøye ut om dette stemte, hvorpå han gjorde sine undersøkelser som alle falt ut til min gunst, og sa at spanjolene har et fast uttrykk for det som hadde skjedd med meg. Has nacido de nuevo – du er født på ny.

Så hva tenker jeg, med min sviaktende begavelse for religiøsitet, her jeg sitter med lange sømmer i hodet og på skuldrene? Mitt behov for å takke er naturligvis der på samme måte som for dem med gudstrua på stell. Men jeg nøyer meg med å takke slumpen, og så tackar jag livet sammen med Arja Saijonmaa og Mikis Theodorakis.

Samtidig som jeg kjenner på at mange ting har kommet nærmere etter smellet. I går var det ettårsdag for vårt yngste barnebarn, og det risla varmt i heile kroppen. Smellet har rett og slett gitt meg en forsterka glede ved å leve.

Takk for det også.

Brynjar Tollefsen

KALENDER

07. – 10. august:	Folkehøgskoleuka SKAP kreativ folkehøgskole, Mandal
11. – 13. september:	Informasjonskonferansen Thon hotell Oslofjord, Sandvika
02. – 04. oktober:	Distriktsmøte D1, Nordnorsk møte Pasvik folkehøgskole
09. – 11. oktober:	Distriktsmøte D2, Trøndermøtet
18. – 19. oktober:	Kurs for vaktmestre og driftsledere, Oslo
30. oktober:	Kurs for nye tillitvalgte, Sanner hotell, Gran
31. oktober – 02. november:	Tillitsvalgtkonferansen, Sanner hotell, Gran
13. – 15. november:	Lederforum, Halse Linie hotell, Oslo
03. – 04. januar 2024:	Distriktsmøte D7, Elverum folkehøgskole
uke 3 2024:	Rektormøtet 2024

Følg med på kalender på www.frilyntfolkehøgskole.no for oppdateringer/mer informasjon, påmelding og nye arrangement.

NOTERT

STORT FALL I VERDI FOR DEN NORSKE KRONA

- Verdien på den norske krona bestemmes i svært liten grad av forhold i Norge, sier sjefsøkonom i Sparebank 1 Markets Harald Magnus Andreassen. Dette er globalt. Og det man har sett de siste årene er en veldig synkron nedprising av det fossile. Det skjer på grunn av Wall Street, ikke MDG, sier Andreassen.

Han peker på at andre valutaer som holder på med fossil energi, som den australske dollaren, har hatt en påfallende lik utvikling som den norske krona de siste 20 årene.

- Vi har sett det også på oljeselskapene, som prises lavere i forhold til oljeprisen enn før. Det er et signal fra investorene om at ja, vi tjener penger på dette nå, men vi skjønner at det ikke kommer til å vare, sier Andreassen.

Klassekampen

#FrilyntFolkehøgskole

Av Ingvild Sættem Beltesbrekke

Forrige torsdag arrangerte valgfaget store og lille miljø klesbyttetdag, i anledning "Den store klesbyttedagen"

Et bilde fra da vi hadde vandretteater i Japanhagen for 4. og 5. trinn på Hjeltestad skole

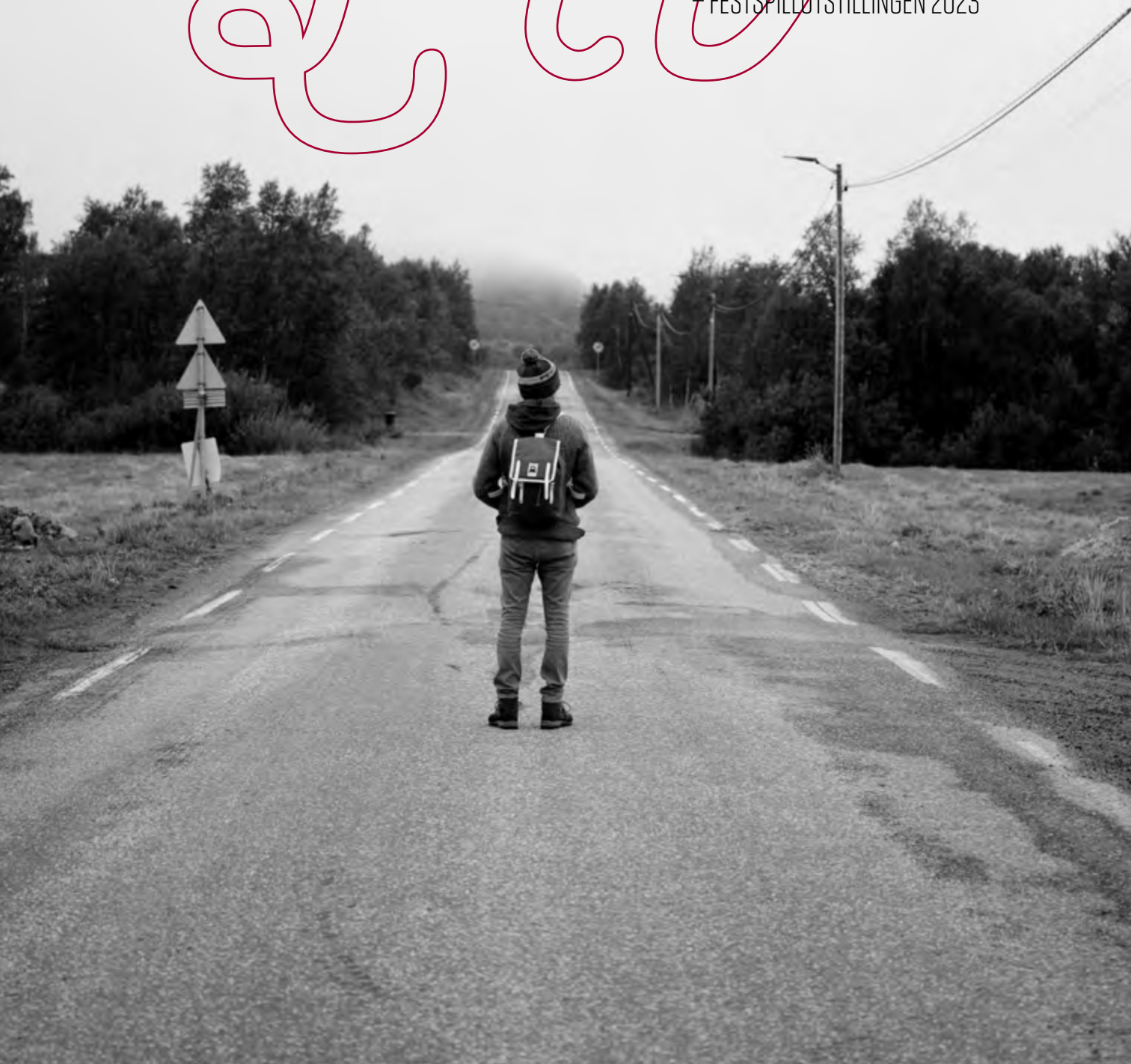

Oppbruddsstemming på hele området 🎉 Det er overraskende hvor mye det har vært plass til på internatet! 🎉 Og så skal alt pakkes ned og rommene vaskes skinnende rene. Samtidig øves det til avslutning, skrives i årbøker og nynnes på gamle sanger. Tiden på Toppen nærmer seg slutten...

FESTSPILLENE I NORD-NORGE, HARSTAD – 24. JUNI TIL 1. JULI:

DET GODE

+ FESTSPILLUTSTILLINGEN 2023

KURATERT AV PIKENE PÅ BROEN (Kirkenes)

Hvordan ser «det gode liv» ut fra nord, i en nordisk sammenheng og i lys av globale klimakriser, tap av biologisk mangfold, grønn omstilling, energikrise og konsekvensene av geopolitisk ustabilitet, krig og konflikt?

Dette er spørsmål kunst-kollektivet Pikene på Broen fra Kirkenes stiller seg i gruppeutstillingen «Det gode liv // The Sweetness of Living».

Ideene knyttet til 'la dolce vita' – eller det gode liv, beskriver en vanlig holdning i Sør-Europa, og hevdes å være kvalitativt forskjellig fra den protestantiske arbeidsmoralen i nord-europeiske land. Filosofen Giorgio Agamben mener at denne holdningen beskriver et helt annet forhold til fremtiden, en gjenoppretting av tid, en motstand mot kapitalisme og bevaring av en meningsfull måte å leve på. Kort sagt: evnen til å definere livet som noe utenfor arbeid.

Med utgangspunkt i flere perspektiver og kunstneriske tilnærminger, vil gruppeutstillingen vise verk av kunstnere fra ulike områder i nord.

I løpet av festivaluken vil utstillingsrommet aktiveres på ulike måter.

FINN

FESTSPILLENE I NORD-NORGE (ARCTIC ARTS FESTIVAL)

startet i Harstad i 1965. Under sommersolhverv i juni hvert år arrangeres en åtte dager lang internasjonal kunstfestival, dedikert til musikk, teater, dans og scenekunst. Med tilholdssted på 68° nord er festivalen solid forankret i og tar utgangspunkt i nord, der de fasiliteter og fremhever kreative prosesser, kunstnerisk utveksling og lokalt samhold.

De er dedikerte og vil reflektere sine omgivelser. De oppmuntrer til kunstnerisk krysspollinering, feirer mangfoldet i lokalsamfunnene og jobber kontinuerlig for artistene i den nordnorske regionen samtidig som de vil være nysgjerrige på prosesser og praksis fra andre steder i verden.

FINN

KORT OM PIKENE PÅ BROEN

Pikene på Broen er et kollektiv av kuratorer og produsenter med base i Kirkenes i Øst-Finnmark, like ved grensen til Finland og Russland. Pikene på Broen ble etablert i 1996 som et initiativ for å bygge kulturelle broer over landegrensene og for å skape dialog mellom lokalsamfunn i nord. Pikene på Broen er også arrangør av kunst- og kulturfestivalen Barents Spektakel.

Hvordan ser «det gode liv» ut fra Øst-Finnmark, i en nordisk sammenheng og i lys av den globale situasjonen vi er inne i nå? Med utgangspunkt i flere perspektiver og ulike kunstneriske tilnærminger, vil gruppeutstillingen vise verk av følgende kunstnere:

KUNSTNERNE:

KVAE OG BARK er en kunstnerduo bestående av Karoline Sætre og Øyvind Novak Jenssen. De arbeider med prosjekter som befinner seg et sted mellom matopplevelse, performance, tekst, historiefortelling og dialog.

Carl Christian Lein Størmer er en kunstner fra Tromsø som arbeider på tvers av flere felt og disipliner. Han samarbeider med 1990Q, er en visuell kunstner og eksperimentell filmskaper basert i Kirkenes.

Anastasia Savinova er en billedkunstner basert i Umeå, Sverige. Hun jobber på tvers av forskjellige disipliner. Hun samarbeider med John Andrew Wilhite-Hannisdal, en komponist og lydkunstner bosatt i Oslo. Verkene hans tar ofte utgangspunkt i felt- og arkivopptak så vel som stedsspesifikke lyder.

Tine Surel Lange er en norsk komponist og tverrfaglig kunstner basert i Lofoten. Hun samarbeider med Pavlo Grazhdanskij, ukraineren som nå bor og jobber i New York.

Åsne Kummeneje Mellem er en kvensk billedkunstner bosatt i Tromsø. Gjennom kvensk håndverk, käsityö, jobber hun med å skape rom for dialog, og synliggjøre generasjonsgapet i overføringen av kunnskap.

Puolanka Pessimism Association er basert i Puolanka, Finland, en by som har blitt kjent for sitt pessimistiske fremtidssyn. Under overflaten av gruppens aktiviteter ligger et kunst- og aktivisme-prosjekt som belyser spørsmål knyttet til sentralisering av offentlige tjenester ut av distriktene og samfunnets avvising av de iboende verdiene vi kan finne i små lokalsamfunn i nord.

Riikka Keränen er en billedkunstner fra Kajanaland-regionen i Finland. Keränens arbeid handler om å leke og tenke i dialog med hele spekteret av verdens materialer.

Espen Sommer Eide er en komponist og kunstner med base i Oslo. De siste årene har kunstneren eksperimentert med maskinlæring og andre former for samarbeid med kunstig intelligens.

BOK – FOLKEHØGSKOLEPEDAGOGIKK:

NYBROTTSARBEID AV ØYVIND BRANDT

I snart fire år har Øyvind Brandt, tidligere leder i Folkehøgskoleforbundet (FHF), jobbet med en omfattende bok om folkehøgskolepedagogikk. Den ble sluppet under landsmøtet til FHF i Sogndal.

Det er ikke hverdagskost at det skrives en ganske så praktisk bok i folkehøgskolepedagogikk, det finnes knapt. Vi møtte båtglade Brandt (64) for en prat på ferga over Oslofjorden.

– Dette er ment som en bredt anlagt og samlende grunnbok i folkehøgskolepedagogikk, og er nok primært skrevet for nye lærere, men jeg tror den kan være nyttig og treffe hele personalet. Jeg tenker videre også på ledere og styrerepresentanter – jeg tror også disse vil kunne ha god nytte av boka, sier forfatteren.

Øyvind Brandt brukte god tid på research og for å lese seg opp på temaet, og har deretter brukt bortimot to år på skriveprosessen. Han øser av sin lange erfaring med hele 30 år fra skoleslaget – som elev, lærer, elleve år som leder av Informasjonskontoret for folkehøgskolen, han har vært rektor og ledet til slutt FHF i åtte år før han gikk av med pensjon i 2019.

– Jeg synes det har vært et hull – og har savnet en samlende og aktuell bok i folkehøgskolepedagogikk. Vi har mye rundt det historiske bakteppet, det er glimrende, men det har manglet nyere aktuell pedagogisk tenkning i folkehøgskolen. Jeg utdannet meg som lærer for å arbeide i folkehøgskolen, men det var lite å holde seg til ad pedagogikk. Jeg prøver i boka å sammenfatte og bruke egne erfaringer. Jeg har kalt boka *Uten fasit*, for det kan jo være et paradoks med en lærebok i pedagogikk i en skole som er så fri.

Da vi møtte forfatteren var arbeidet med ferdiggjøring av boka på oppløpssiden. Det er Cappelen Damm som gir ut boka, og det er mye som skal sjekkes og gjennomgås før den slippes ut for trykk. Målet er å rekke utgivelse til landsmøtet i slutten av mai. (Noe de klarte).

– Er dette en bok for frilynt folkehøgskole, eller for hele landskapet?

– Jeg tenkte først på frilynt folkehøgskole, men landet mer og mer på en generell folkehøgskoletenkning. Jeg er opptatt av at noen verdier ikke kan rangeres foran andre i pedagogikken.

Øyvind Brandt er opptatt av refleksjon og dybdeboring. – Det er viktig at vi er folkehøgskole og ikke alt mulig annet. Uten refleksjon over det vi driver med så blir det tynt. Det er også viktig når vi skal markere oss mot politikere og samfunn. Vi må ha substans og ikke falle i grøfta og bli en reserve-videregående skole. Folkehøgskole er en fest, men vi må ha med meningen.

– Er dette en bok for academia også?

– Det er aktuelt å ta den i på PPU-studiet og rektorskolen. Men dette er en normativ bok – som vil noe. Det er ikke akademisk forskning. I den grad skole, politikere, academia får noe ut av boka – så er jo det flott.

– Hva er det viktigste du har på hjertet i boka di?

– For det første er mitt pedagogiske credo dialogen, som for meg er den virkelige folkehøgskolen. Og for det andre at vi samtidig ikke har noen fasit, det gjelder også som lærer. En får ikke servert et pensum som skal gjennomgås. Vi står i det åpne uten ryggdekning, avslutter forfatteren.

Vi gratulerer!

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

UTEN FASIT

Øyvind Brandt

Pris: 459,-

E-bok: 320,-

284 sider

Utgivelsesår: 2023

Cappelen Damm Akademisk

FOLKEHØGSKOLEN – EN TRENINGSARENA FOR DEMOKRATISK DANNELSE

Av: Katinka Grane (FHRS)
og Marie Wiland (NKF).

For tredje år på rad, sier dagens unge at de er redde for å ytre seg i frykt for å si feil ting. Det kommer frem i Opinions UNG-rapport for 2023. Den slår også fast at de unges engasjement er i ferd med å stagnere. Skyldes dette redsel for kansellering, liten framtidstro eller rett og slett mangel på trening i å ytre seg? I denne artikkelen skal vi se nærmere på hvorfor de unge har blitt mer forsiktige med å si meningene sine, og belyse hvordan og hvorfor folkehøgskolen kan være en god treningsarena for dette gjennom to eksempler fra Ringerike og Danvik Folkehøgskole.

UNGE ER REDDE FOR Å SKILLE SEG UT

Er det en forskjell på hva man kan si og hva man bør si? Hvem bestemmer hva som er «innafor», og hvorfor? Diskusjonen om hva ytringsfriheten rommer og et slags «jantelov»-comeback, kan gjøre det nødvendig å stille spørsmålsteget ved politisk korrekthet. I UNG-undersøkelsen sier 4 av 10 «at de ikke kan si hva de mener fordi samfunnet har blitt for politisk korrekt». Hva er egentlig ytringsfriheten, og hvorfor er vi så avhengige av meningsmottsetninger i den offentlige debatten?

YTRINGSFRIHETEN

Førsteamanuensis i jus ved UiO, Anine Kierulf, forteller at både demokratiet og ytringsfriheten er avhengig av at ulike stemmer og meninger møtes. Kierulf understreker at «om hele grupper av stemmer ikke bli hørt, eller om flere synspunkter ikke blir fremsatt, blir det mindre reell meningsbrytning og en mer ensformig og mindre opplyst debatt». Denne meningsbrytingen er derfor sentral i opprettholdelsen av et moderne demokrati. En reell uenighet eller konflikt er viktige elementer i demokratisk dannelse.

Retten til ytringsfrihet kan utfordre retten til ikke å bli krenket, altså individuell autonomi. Men har vi egentlig rett til å ikke bli krenket? Vi har rett til å ikke bli utsatt for hatefulle og diskriminerende ytringer etter straffelovens §185. Selv om denne paragrafen brukes aktivt, skal det likevel litt til før en ytring rammes av straffeloven. Mange ytringer og meninger vil ofte havne et sted mellom «litt på kanten» og «ikke innafor, men ikke ulovlig». Da står vi igjen ved spørsmålet om hvem som får definere hva som er innafor og utafor.

ET GODT DEBATTKLIMA KREVER TRENING

Mange unge har gjort smertefulle erfaringer med særlig ytringer på nett. 8 av 10 har observert hatefulle ytringer på nett, 22 prosent har selv blitt ekskludert eller utestengt og 12 prosent har blitt direkte mobbet på sosiale medier. En sunn og fruktbar debatt avhenger av deltakere som tør å ta del i samtalen. Samtidig må de respektere sin motpart. Hva som definerer spillereglene i en debatt påvirkes også av den kulturen debattrommet befinner seg i og hvem som deltar. Men suksess krever trening – og meningsutveksling er intet unntak.

Er vi rett og slett litt ute av trening? Eller, mangler unge den treningen som eldre generasjoner tar for gitt? De unges synkende engasjement kan ikke kun forklares av frykten for å bli kansellert. Det å tørre å ytre seg, og også tørre å *prioritere* å ytre seg, avhenger av et politisk engasjement og en optimisme eller tro på at man kan utgjøre en forskjell. For mange unge er ikke politisk engasjement nødvendigvis synonymt med gjennomføringskraft.

Ifølge UNG-rapporten kjenner flere unge på en slags maktesløshet. De har lenge vært det vi assosierer som «klimagenasjonen», eller «Thunberg-generasjonen». De har gått i tog, demonstrert, streiket og ytret seg. Samtidig har de opplevd at engasjementet deres ikke har ført noen vei. De har generell liten tro på at ting vil bedre seg – hverken i forhold til krig, terror, priser og ikke minst klima og miljø. Hele 61 prosent tror planetens tilstand vil forverres i løpet av de neste 10 årene. Og nesten 50 prosent av de unge sier de har mindre tillit til myndighetene på grunn av måten de har håndtert klimaendringene på.

FOLKEHØGSKOLEN SOM TRENINGARENA – DEMOKRATISK ELEVRÅDSVALG PÅ RINGERIKE FHS

På folkehøgskoler er det lav terskel for å delta og bli tryggere på å ytre sin mening. Dermed kan folkehøgskolene være en god treningsarena for demokratisk dannelse, og er potensielt det stedet eleven finner sin stemme. Vi har vært på to skoler, Ringerike og Danvik, for å høre hvordan de arbeider med demokratisk deltakelse.

På Ringerike folkehøgskole, har de innført en litt annerledes elevrådsmodell. De

DEMOKRATISPILL:

Et demokratispill kan ha stor effekt på forståelse av demokrati. Raftero-stiftelsen har utviklet et spill som Danvik anbefaler. Det går ut på at elevene danner egne stater, prioriterer demokratiske rettigheter og løser ulike utfordringer i grupper. Et slikt spill vil kreve at man har satt av nok tid. Det er også en fordel at den som leder samlingen kjenner spillet på forhånd, slik at man velger utfordringer som gruppen skal løse som virkelig får frem de gode diskusjonene. Norøem anbefaler også Stortingets demokratispill for skoler i Oslo-området.

ville skape en mer virkelighetsnær parallell til det norske valgsystemet, og satte i gang et «demokratisk elevrådsvalg». Elevene får i oppdrag å danne parti, lage partiprogram og finne aktuelle kandidater som kan stå på valg. De skal utforme valgkampmateriale, gjennomføre partilederdebat og en valgdag. Dette mener skolen gir elevene trening i hva det vil si å være en demokratisk borger i det virkelige liv.

Rektor ved Ringerike, Morten Eikenes, trekker frem at prosjektet er samtalestyrt, erfaringsbasert og deltakerstyrt. Det gir inngang til å snakke om mange temaer knyttet til demokratisk dannelse og deltakelse. «Når vi forbereder partilederdebat, kan vi f.eks. ta opp temaet hersketeleknikk og hvordan vi på Ringerike kan få til

debatter uten dette. Det er også en naturlig inngang til å snakke om utviklingen av demokratiet i Norge og hvordan partiene ble til», forteller Eikenes.

Det nye elevrådet får et budsjett på 20.000, og mye av valgkamptorikken og partiprogrammene har i skoleåret 2022/2023 handlet om hvordan disse ressursene skal fordeles. Helsepartiet de rosa ville f.eks. bruke noe av pengene til gratis mensprodukter og kondomer. Det andre partiet i årets valgkamp, Forum, hadde mer søkelys på elevenes frihet og individuelle rettigheter på skolen.

Resultatet av valget styrer sammensetningen av elevrådet. Her kan representativitet bli et problem, for eksempel om noen klasser eller internatavdelinger ikke får inn representanter i elevrådet. Dette løste de i år ved å ta inn to ekstra representanter fra to avdelinger.

Idrettslærer, Einar Lindhjem, forteller at elevene først kan bli litt handlingslammet når de får beskjeden om å sette i gang partidannelsen. Musikal-elev og representant for Helsepartiet de rosa, Sunniva Treider Smestad, sier imidlertid at når én gruppe elever starter det første partiet, hiver andre seg på rimelig kjapt. «De forstår at de må gjøre noe for å få gjennomslag for sine egne ønsker og behov», påpeker Smestad.

Det «folkevalgte» elevrådet får en sentral rolle i styringen av skolen. Elevrådet er med på å sette agendaen, og er en viktig lyttepost for rektor Eikenes. Han nevner at elevene for eksempel ble hørt i sitt ønske om utsatt start på dagen. Rektor har også tatt opp utfordringer med lav deltakelse på morgensamlingen og fikk nyttige innspill fra elevrådet. Han kan også i møte med hele elevflokket bruke uttrykket «dette har jeg snakket med elevrådet om», som når tema for eksempel er rus. Elevrådet kan også på selvstendig grunnlag melde inn bekymringer og være med på å belyse situasjoner som gjelder en større del av elevgruppa. Denne tillitten og meningsutvekslingen mellom elevrådet og rektor gir trygghet og skaper tillit som går begge veier.

Elevene selv forteller også at de har lært mye av å være med på elevrådsopplegget på Ringerike, og mener de får mer innfly-

Våre Grunnprinsipper

ALLE elever skal ha mulighet til å påvirke hva som skjer i elevrådet.

ALLE skal kunne foreslå vedtak som VIL bli vurdert av alle som ønsker engasjere seg

Vi skal jobbe for at elevene skal kunne ha en skolehverdag med så få restriksjoner som mulig

Vi mener alle skal kunne ha "Frihet under ansvar"

telse med dette systemet. Selv om flere av de som har endt opp i elevrådet hadde politisk erfaring, er det likevel stor deltakelse blant dem uten. Aurora Galaaen Grindaker, elevrådsleder, elev på linja utøvende musikk og representant for partiet Forum, forteller at det er lav terskel for å delta fordi det er lav fallhøyde. «Folk er allerede trygge på hverandre, og det skaper et godt grunnlag for en trygg demokratisk opplevelse», påpeker Grindaker. Hun sier videre at det er «god trening i det å tørre å snakke med folk». Erfaringen «bidrar til at folk tør å ytre seg både på grunn av mengdetrening og meningstrening», forteller hun. «Folk lærer å bruke stemmen sin».

DANVIK FOLKEHØGSKOLE

På Danvik folkehøgskole, har de også innført en annerledes valgmodell, slik som på Ringerike. Som medieskole, har yringsfrihet en sentral plass. «Vær-varsom-plakaten» brukes aktivt i undervisningen, og elevene får veiledning og trening i hvor skillet går mellom yringsfrihet og krenkelse. Skoleåret 2022/2023, ville Danvik også utfordre elevene sine i forskjellen mellom det å lære om demokrati og det å *erfare* demokrati. Derfor innførte de en klassisk valgmodell, der elevene måtte danne partier og stemme slik som de må ved ordinære valg ellers i samfunnet.

På Danvik introduseres valgordningen for første gang i løpet av oppstartsdagene,

og ca. 6 uker inn i skoleåret arrangeres det et lørdagsopplegg med demokrati som tema. Vi intervjuet rektor ved skolen, Hege Norøm, som forteller at de hadde både samtaler om hva et demokrati er, hvilke fordeler og ulemper det er ved demokrati som styreform samt en gjennomgang av ulike styringsformer. I tillegg benyttet de et demokratispill laget av Rafto-stiftelsen som engasjerte stort (se boks).

Valgordning-modellen med partidannelser, valgkamp og valgdag krever en del mer fra både elever og ansatte enn den tradisjonelle elevrådsordningen. Elevene er ofte vant med elevråd fra før, men Norøm forteller at det er en større terskel for elevene å involvere seg kun ut ifra egen interesse og vilje. Mange har ikke erfaring fra politisk arbeid. Resultatet av både valget og hvor vellykket ordningen blir avhenger dermed også litt av hvor drevne elevrådet og elevrådsleder er i demokratisk arbeid fra før av, påpeker Norøm. I likhet med Ringerike, tok det derfor litt tid å få satt i gang dannelsen av partier, men så snart dette var gjort, begynte ballen å rulle.

Den nye måten å velge elevråd på har ført til stort engasjement blant elevene. På selve valgdagen var det tilnærmet 100 prosent valgdeltakelse. Selv om modellen krever mer av elevene og de ansatte, mener Norøm det er bra. «Som rektor mener jeg det er et veldig viktig demokratisk poeng og det har nok på sett og vis vært bra at elevrådet har slitt litt. Det ligger mye læring i det, og i ethvert demokrati har man utfordringen med «gratispassasjerer» og manglende engasjement. Men

Hege Norøm rektor Danvik fhs

for elevene som står på er dette selvfølgelig krevende», påpeker Norøm.

Det å finne gode løsninger på å formidle elevrådsdiskusjoner og medbestemmelser ut til alle elevene, ble en sentral utfordring og kampsak på Danvik. Norøm forteller at dette ble tydelig i valgkampen, da «et parti som i liten grad hadde tenkt godt nok igjennom hvordan de skulle få innspillene fra alle elever med seg inn i arbeidet falt igjennom, selv om de kanskje hadde de sakene flest engasjerte seg i. Da elevene stemte, valgte de det partiet med best sikring av gode demokratiske ordninger».

Norøm har erfart at god veiledning og støtte både gjennom og etter valgprosessen er avgjørende, og mener det er viktig at man legger til rette for refleksjon rundt ulike situasjoner som kan oppstå. Det tror Norøm «gjør elevene mer bevisste på egen rolle som demokratisk medborger».

Norøm oppfordrer til at folkehøgskolene utnytter sitt potensial for å være en arena for demokratisk læring gjennom en slik valgordning. Hun var «imponert under paneldebattene over hvor gode spørsmål som kom, og hvor gode elevene var til å utfordre de ulike partiene». «Ikke minst var det både morsomt og lærerikt da partidannelsen sto på, et vanvittig engasjement i paneldebattene med eget pressekorps til stede og en valgkamp stortingspartiene bare kan misunne», forteller Norøm.

OPPFORDRING TIL Å DELE

Høsten 2023, er det kommune- og fylkesvalg. Det er mange folkehøgskoler som har viktige og spennende opplegg innen demokratisk dannelse, herunder knyttet til yringsfrihet og deltakelse. Del gjerne disse oppleggene med oss som jobber sentralt, så blir din skoles opplegg en del av heftet *Ytringsfrihet og Deltakelse*. Heftet gis ut av NKF og FHF. Du kan sende opplegget i en e-post til katinka@folkehogskole.no

BØKER:

Foto: NTB

DAG
SOLSTAD

- eksistensialisme på norsk

Tidligere i år kom tidsskriftet Agora - Journal for metafysisk spekulasjon ut med et spesialnummer om Dag Solstads litteratur. Der heter det bl.a.: Dag Solstad er, i en alder av 81 år, den mest beundrede norske romanforfatteren i sin generasjon. Til tross for sin uttalt leseruvennlige innstilling, har Solstad blitt lest, diskutert og likt av lesere, kritikere, litteraturforskere og forfatterkolleger i over femti år. I denne anledning synes jeg det er betimelig å ta en nærmere titt på denne særegne forfatterens forfatterskap. På tross av at Agoras utgivelse med hele 400 sider Solstadstoff imponerer med sin bredde, er det påfallende at artikkelsamlingen ikke presenterer et eneste bidrag som forsøker å anlegge et helhetsperspektiv på Solstads forfatterskap. I herværende artikkel vil jeg prøve å skissere hva et slikt helhetsperspektiv kunne tenkes å legge vekt på.

IKONISKE SCENER OG SITUASJONER

Romanfiguren Elias Ruklas famøse paraplyscene i Genanse og Verdighet, syklingen på vannet i Gymnaslærer Pedersen, simulanten Bjørn Hansen i rullestolen, «Dag Solstad» som står og brøler på bordet og blir kastet ut av Theaterkafeen. Det er slike scenebilder de fleste identifiserer med Solstads romaner, og som fungerer som utmerkede og langlivede memorer, minneverdige situasjoner leserne bærer med seg videre. Men disse scenene peker alltid mot noe dypere, mer sammensatt og mørkere, som lurar under en mer spektakulær og tragikomisk overflate.

Artikkelsamlingen formidler en rekke originale og tankevekkende analyser av de tidlige, politiske bøkene, som Arild Asnes 1970 og 25. septemberplassen. Mens de mer innadvendte romanene, som Professor Andersens natt, T. Singer og de tre romanene om Bjørn Hansen knapt nok er omtalt. Trolig er det fordi ingen av de mange og interessante essayene tar mål av seg til å belyse Solstads langvarige forhold til eksistensialismen. Eksistensialismen som erklært forfatter- og fortellerperspektiv har vært med Solstad hele tiden, i ulike former tilpasset romanenes tema. Det er da også den eksistensielle innfallsvinkelen som mulig leserperspektiv jeg savner og

som jeg her argumenterer for er verdt å tenke nærmere igjennom.

Et delvis unntak fra denne generaliseringen er kanskje en artikkel i samlingen som kan tolkes i retning av en slags psykologisk eksistensialisme - essayet Fedre og sønner hos Thomas Mann og Dag Solstad, av Bendik Wold. Den er verdt en kort omtale i vår sammenheng, som introduksjon til vårt hovedtema.

FARSFORHOLD OG TIDSOPPLEVELSE

Bendik Wold, tidligere kulturredaktør i Klassekampen, skriver i dette velskrevne essayet engasjerende om farsforholdet hos Dag Solstad og Thomas Mann. Wold tar utgangspunkt i et par partier hos Solstad der han eksplisitt nevner sitt farsforhold, noe som er temmelig sjelden hos en forfatter som hevder at hans privatliv er for uinteressant til å bli omtalt.

Gudsforhold og farsforhold henger sammen. Et skyldbefengt farsforhold, faren døde da han var drøyt 11, resulterer hos Solstad i et komplisert gudsforhold. Romanheltene hos Solstad likner til forveksling forfatteren, de er alle beskrevet som farløse. I neste omgang får farsforholdet konsekvenser for hele forfatterbiografien, biografiske referanser er fraværende i hele den tidlige delen av verket, og nektes aktivt en plass der. «I skrivningen er jeg ikke Dag Solstad fra Sandefjord, men en annen». Og «mitt liv er for uinteressant til å få plass i en roman» En slik selvframstilling, som annetsteds forsterkes av at Solstad, stadig i følge seg selv, kun «tenker på sin framtid», og er en «mann uten fortid», understreker den grunnleggende, eksistensielle erfaringsdimensjonen

EN VEDVARENDE EKSISTENSIELL ORIENTERING

At forfatterens åndsfelleskap med eksistensialismen oppsto tidlig i forfatterskapet er omtalt i spredte artikler, og da særlig gjennom det typiske eksempelet debutromanen Irr! Grønt!, der forfatterens litterære utforskning av autentisitetetsbegrepet ender i det komisk-absurde. I denne tidlige teksten er det hovedkarakteren Geir Breviks prekjære, dagligdagse rollespill som føres ut i sin ytterste, nihilistiske konsekvens, drevet fram av et frenetisk frigjøringsprosjekt.

Et mye senere, men særdeles illustrerende eksempel på Solstads tilbakevendende orientering mot eksistensialismen er nettopp den allerede nevnte romankarakteren Bjørn Hansens stadige lesning av den danske eksistensfilosofen Kierkegaard, en bortimot besettende opptatthet som strekker seg over 27 år, og altså omfatter halvparten av forfatterskapet hvis en regner i kronologisk tid. Høydepunktet i disse tre romanene faller sammen med avslutningen av det skjønnerlitterære forfatterskapet i 2019, der hovedkarakteren ender sitt liv i blokka på Grønland med Camus´ Myten om Sisyfos oppslått på nattbordet. Dette sentrale verket i eksistensfilosofien ville neppe sett dagens lys uten inspirasjonen fra nettopp Kierkegaard.

EKSISTENSIELLE LANDSKAP - INNLANDETS TOPOGRAFI

Solstads eksistensielle reiser til det indre av Telemark, hvor også hans slekt på morssiden stammer fra, er sterkt nærværende i trilogien om Bjørn Hansen, men også i flere andre romaner som T. Singer og Telemarksromanen. Bjørn Hansen, revisoren som har blitt viet hele tre av forfatterens romaner, foretar neppe en eneste reise uten en bok av Søren Kierkegaard i bagasjen. En nøkkelscene i den andre romanen om Bjørn Hansen er det forventede nattlige togskiftet på Nordagutu stasjon. I påvente av et tog som aldri kommer henfaller en fortapt Bjørn Hansen til fordypning i Sygdommen til døden, et av hovedverkene til Søren Kierkegaard, og som nettopp har fortvilelsen som tema. Og fortvilelsen det ER jo mennesket, i Kierkegaards eksistensialistiske verdens-

bilde. Gjennom den menneskelige refleksjonen, i Hansens tilfelle hans intense grubling, blir fortvilelsens nødvendighet mer enn tydelig. Samtidig tydeliggjøres et annet grunnforhold, nemlig det absurde ved tilværelsen. Og det er nettopp i denne særdeles utsatte posisjonen Solstad plasserer sine antihelter. Ulikt hos Kierkegaard er det verken nåde eller religiøse erfaringer å hente hos Solstads karakterer, tvert imot. Det blir leserens lodd å håndtere disse skjebnene, leve med dem og være vitne til deres eksistensielle desperasjon. Men fortvilelsens erfaring er også en forutsetning for å kunne innta et autentisk forhold til eksistensen, og dermed overta ansvaret for sine egne valg og eksistensutkast.

DET INDERLIGE MENNESKETS KRONIKØR

Et annet aspekt ved Solstads karakterer blir også ytterligere understreket gjennom slike eksistensielle kriser og påfølgende krav: Nødvendigheten av å leve et inderlig liv. Vigdis Hjort formulerer dette på en flott måte i et intervju med Kaj Skagen i *Dag og Tid*, når hun snakker om det moralske livsalvoret hos Dag Solstad:

FORFATTERSKAPET FOKUSERER OG INSISTERER KONTINUERLIG PÅ EN SØKEN ETTER MENING

At det er ei oppgave å vere fødd som menneske på jorda, då med hovudvekta på gåve. Hos Kierkegaard blir eg styrkt i trua på at eksistensen vår er ei tillitserklæring ovanfrå – det er så å seie ei plikt å vere menneske så ansvarleg og inderleg som eg kan. Det store eventyret i livet er ikkje å reise jorda rundt eller stige opp til makta og rikdomens høgder, men at eg kan vere nett den eg er medan eg ei stutt stund får vere menneske på jorda. Den oppgåva må ikkje skuslast vekk, men takast på største alvor.

Så er det heller ikke de store bragdene Solstad tar utgangspunkt i når han skal iverksette sine egne karakterers eksistensielle prosjekter. Mange vil huske det ikoniske bildet av Bjørn Hansen, som frivillig (og potensielt livsvarig) plasserer seg selv i en rullestol etter en fiktiv trafikkulykke. I Solstads siste roman, som også er den siste om Bjørn Hansen, kommer Hansen gang etter gang tilbake til denne handlingen, en handling han kaller for nettopp sin store bragd

Men så diminutivt det enn kan lyde, dette livsendrende prosjektet medfører også en opplevd fare for romankarakteren, som ved i smug å sette seg utover gjeldende normer undergraver samfunnsmoralen, felleskapet og dermed også forutsetningen for sin egen kollektivt sanksjonerte eksistens. Den autentiske Bjørn Hansen blir om mulig enda mer av en outsider enn tidligere, nå også som forbryter.

OPPSUMMERENDE AVSLUTNING

Det jeg har villet tydeliggjøre i dette essayet er forfatteren Dag Solstads forkjærlighet for å fordype seg i eksistensielle temaer, og skrive fram kontekster og dilemmaer der hovedkarakterene med inderlighet tvinges til å manøvrere i en tilværelse som framstår som meningsløs. Forfatterskapet fokuserer og insisterer kontinuerlig på en søken etter mening og hensikt i en tilsynelatende absurd og lite gjestmild verden.

Deler av Solstads forfatterskap kan også leses som en kritisk utforskning av den rådende tidsånden sett i forhold til de aktuelle, historiske betingelsene. Men hans hovedkarakterers befatning med eksistensielle undersøkelser av den menneskelige tilværelse, samt av de eksistensielle dilemmaene som oppstår som følge av den, er også til stede gjennom hele forfatterskapet. Dette gjelder selv om disse beskrivelsene, som i romaner som Arild Asnes 1970, settes opp imot tidstypiske temaer med politisk eller samfunnsmessig relevans.

Sigurd Ohrem, filosof og tidligere folkehøgskolelærer

Dag Solstad, født i Sandefjord 16.07.41 er Norges mest anerkjente nålevende forfatter.

Han debuterte skjønnlitterært i 1967, og har i alt utgitt 18 romaner, samt en rekke artikkel- og korttekstsamlinger. I tillegg har han skrevet fire bøker om fotball sammen med Jon Michelet.

Hans seneste, og trolig siste, roman kom i 2019. Han har mottatt et stort antall priser for sitt arbeid, herunder Nordisk Råds litteraturpris, Brageprisen, bokhandlerprisen, Doblougsprisen og kritikerprisen hele tre ganger.

ROMANUTGIVELSER

- Tredje og siste bok om Bjørn Hansen
- Det uoppløselige episke element i Telemark i perioden 1591 – 1896
- 17. roman
- Armand V.
- Fotnoter til en uutgravd roman
- 16.07.41
- T. Singer
- Professor Andersens natt
- Genanse og verdighet
- Ellevte roman: Bok atten
- Medaljens forside. En roman om Aker
- Roman 1987
- Forsøk på å beskrive det ugjennomtrengelige
- Gymnaslærer Pedersens beretning om den store politiske vekkelsen som har hjemsøkt vårt land
- Brød og våpen
- Krig 1940
- Svik – førkrigsår
- 25. septemberplassen
- Arild Asnes 1970
- Irr! Grønt!

OPPGJØR MED HØYRES SKOLERETORIKK

Høyres ordfører kandidat i Oslo er oppgitt over hvordan Høyre snakker om skolen. Nå åpner hun døra for leksefrie skoler og viser at hun ikke er noen stor fan av å innføre flere kartleggingssprøver i Osloskolen.

Legen, det tidligere barneombudet og landsmøtedebutanten ville snakke om barn som faller utenfor.

- For å lykkes må vi begynne å tenke nytt. Da må vi begynne med egen skolepolitikk. For hva slags språk bruker egentlig Høyre når vi snakker om skolen? Kan det hende vi paradoksalt nok framstår som et systemparti når vi i beste mening snakker om testing og kartlegging? var hjertsukket fra Lindboe.

Hun mente venstresiden for lenge har fått karikere Høyre som et skoleparti som bare er opptatt av måling og testing, og som ikke ser hele barnet.

- Vi i Høyre er opptatt av dannelse, demokrati, utforskertrang og helhet. Det snakker vi alt for lite om, og det er nesten ikke nevnt i parti programmet vårt, sa Lindboe.

Aftenposten

SYKEHUSENE HAR 7500 LEDERE

Lege og tillitsvalgt Erik Høiskar ved Oslo universitetssykehus føler han tidvis er midt i en tåkeheim, der toppen ikke vet hva som foregår i førstelinja – og omvendt.

Andelen ansatte i administrasjonen og ledelse ved sykehusene har vokst mer enn antall ansatte i sektoren generelt. Det kommer fram i sykehusutvalgets rapport.

Ifølge rapporten er det nå 7500 ledere i helseforetakene, og antall ledelsesnivåer har økt. Jevnt over var det før helseforetaksreformen i 2001 tre nivåer, som ble til fire eller fem og seks.

Oslo universitetssykehus (OUS), med 24.000 ansatte har seks ledelsesnivå.

Erik Høiskar mener seks ledelsesnivåer gjør OUS dysfunksjonelt. Erfaringen er at et er vanskelig å formidle oppover hvilke problem man står i ute i førstelinja.

- Toppen har ikke oversikt over hva som skjer ute i linja, og de nederst vet ikke hva som skjer på toppen. Det er som i en tåkeheim, sier han.

Klassekampen

EN STATSRAÐ Å FÅ DET SVARET EN ØNSKER

Hvorfor får vi så alle disse offentlige utvalgene?

Historiker, tidligere forsker, departementsansatt og statssekretær Kjetil Skogrand (fra Jonas Gahr Støres tid i UD) [sa til Aftenposten Innsikt](#) at det finnes mange metoder for en statsråd å få det svaret en ønsker. «For å få rett svar fra sitt direktorat, må statsråden stille spørsmålet riktig. En nennsomt utformet bestilling gir lettere det svaret man ønsker. Får man likevel ikke det ønskede svaret, kan statsråden la saken ligge noen måneder eller år, til ekspertrådet er glemt eller går ut på dato», sa han.

Og vil statsråden omgå helt å få ekspertråd hun eller han ikke liker fra byråkrater og eksperter i direktoratene, er det beste å sette ned et utvalg som skriver en offentlig utredning.

Denne kan de selv velge å lytte til eller å legge i en skuff.

Hilde Øvrebekk i Stavanger Aftenblad

UAVHENGIGHET FOR GRØNLAND?

På gigantiske Grønland drømmer noen om gruveeventyr, mens andre frykter klimamareritt. På veien mot politisk frigjøring leter inuittene etter ressurser for å bevare en sterk velferdsstat i de ugjestmilde omgivelsene.

Etter at Grønland ble kvitt statusen som koloni i 1953, har grønlenderne gradvis fått mer selvstendighet gjennom ulike folkeavstemninger, internt selvstyre i 1979, utmeldelse fra Det europeiske fellesskap (EF) i 1982, og økt selvstyre, eierskap over naturressurser og rett til selvbestemmelse i 2009. «Den danske regjeringen anerkjenner fullt ut muligheten for uavhengighet for Grønland», bekrefter riksombudet på Grønland, Julie Præst Wilche. Den danske statsens representant på øya understreker samtidig at spørsmålet ikke er akutt: «Den danske regjeringen jobber for øyeblikket ikke aktivt for å forberede seg på det.»

Når jeg spør Siumuts partileder Ole Aggo Markussen om dato for uavhengigheten, svarer han: «Spørsmålet er heller hvem i verden som egentlig er uavhengig? Teorien om nasjonalstaten fra avkoloniseringen virker meningsløs i dag. I Europa er så å si alle landene avhengig av WU. Vår union med Danmark ligner et tvangsekteskap. Kona har i 45 år ønsket å bli fri. Mannen sier at hun kan dra når som helst, men at han beholder alle pengene. En god del av verdikjeden befinner seg et annet sted: Fisken som blir fanget her, bearbeides i Danmark.»

Philippe Descamps i Le Monde diplomatique

ROMÁ – KUNSTNERE I KAMP FOR ET FOLK I FARE

I sin nye bok belyser Tore-Jarl Bielenberg utviklingen for Europas rom-befolkning fra romenes første verdenskongress i London i 1971, der han selv var deltaker, til i dag.

Han viser at det har skjedd en ren eksplosjon blant romene både organisatorisk og politisk, men særlig på det kulturelle området. Boken har derfor undertittelen: «Kunstnere i kamp».

Forfatteren presenterer en rekke romske helter og markante kunstnere han personlig har møtt. Boken er illustrert med noen av deres viktigste verker. Den åpner for innsikt i en rik, men nesten ukjent kultur. Forfatteren forklarer også bakgrunnen for rom-befolkningens situasjon og belyser

viktige begivenheter i deres dramatiske historie, som i kapitlene om folkemordet i Spania, slaveriet i Romania og utryddelsen under andre verdenskrig.

Tore-Jarl Bielenberg er en av Europas fremste kjennere av romenes historie og kultur og sitter i ledelsen for Internasjonal Romani Union.

ROMÁ- KUNSTNERE I KAMP FOR ET FOLK I FARE

Utgitt: 2023

140 sider

Forlag: Ord om annet

Pris: kr 399,- + porto

Bestilles i bokhandel eller direkte til:
ordomannet@gmail.com

FORFATTEREN

Tore-Jarl Bielenberg (født 1935 i Oslo) er journalist, kulturarbeider, oversetter, forfatter og foredragsholder. Han har oversatt over 100 faglitterære og skjønnlitterære bøker til bokmål fra språkene russisk, tysk, fransk, engelsk, svensk og dansk. Han har også skrevet bøkene *Romá – Sigøynere i går i dag i morgen* og romanen *Gatenes gutt*.

MENNESKET OG TEKNOMAKTENE

hva gjør de nye teknologiene med oss

Innbundet: 399 kr
Ebok: 179 kr
Utgitt: 2020
H. Aschehoug & Co

Av Dag Hareide

De teknologiske gjennombruddene blir stadig flere og mer kraftfulle. Kunstig intelligens utkonkurrerer menneskers intelligens, genredigering endrer mennesker og dyr, hjerner kobles til data-maskiner, autonome roboter kjører bil og dreper i krig. Vi forstår at dette vil forandre fremtiden dramatisk - men forstår vi hvor det bærer hen?

Dag Hareide følte en uro over ikke å forstå, og over mangel på en offentlig, ordentlig samtale om hva teknologiene gjør med oss. Han brukte fire år på å oppsøke teknologiske maktsentra på fire kontinenter. Boka gir en introduksjon til viktige teknologiske gjennombrudd i 21.

århundre og hva de kan gjøre med menneskers kropp, sinn og samfunn. Under ligger spørsmålet: Når maskinene overtar arbeid og avgjørelser fra mennesket, og mennesket blir mer maskin - hva er da et menneske?

«En av de viktigste fagprosabøker denne høsten ... et storverk.» Andrew Kroglund, Ny Tid

«Hareides bok er et godt utgangspunkt for å tenke grundig over individets og fellesskapets forhold til nye teknologier - men også hva som egentlig er et godt liv, og hva vi egentlig trenger.» Kjetil Røed, Vårt Land

«Jeg synes boka er fantastisk bra. Som

molekylærbiolog er jeg imponert over hvor komplekse ting Hareide har skrevet om på en veldig enkel og forståelig måte og som også er helt faglig riktig. Boka er krydret med fine fakta.

Så jeg har sittet og lest høyt for familien min og vi har fått gode diskusjoner rundt middagsbordet.» Elisabeth Undersrud-Gråbøl, direktør i Bioteknologirådet

«Jeg er imponert. Boka er veldig, veldig bra. Høyt refleksjonsnivå. Høyt kunnskapnivå.» Bjørn Erik Thon, direktør i Data-tilsynet

DAG HAREIDE

Dag Hareide er tidligere rektor på Nansenskolen, Norsk Humanistisk Akademi. Han har vært generalsekretær i Norges Naturvernforbund og Kirkens Bymisjon, nødhjelpskoordinator i FN i arbeid mot hungersnød og leder av Nordisk Forum for Konfliktmegling. Hareide har studert sosiologi og idéhistorie. I august 2015 ble han utnevnt av Kong Harald til ridder av St. Olavs Orden 1. klasse for ekstraordinært samfunnsengasjement.

HUN ER IKKE KVINNE

Fatemeh Ekhtesari

Fatemeh Ekhtesari ble født i Iran i 1986, men kom til Norge i 2017 etter å ha blitt dømt til elleve og et halvt års fengsel og 99 piskeslag for blasfemi, regimekritisk propaganda, og for å ha håndhilst på en mann hun ikke var i slekt med. Hun fikk opphold som fribyforfatter på grunn av trusler for sine ytringer i hjemlandet.

Diktsamlingen «Hun er ikke kvinne» er et litt uforberedt knyttneveslag. Spesielt hvis man åpner boka og tror at tekstene handler om å være iransk kvinne. Diktene handler i all hovedsak om å være menneske, på tvers av kulturer. Ekhtesari skriver om frigjøring fra forventninger til både kjønnsroller, tiden vi lever i, landet vi bor i og forhold vi er i og båndene til andre mennesker. Det handler om å finne seg selv i møte med forventninger fra andre og om å ikke bli satt merkelapp på. For å

HUN ER IKKE KVINNE

dikt

Fatemeh Ekhtesari

Ascheoug forlag

Innbundet – pris: 262,- kr

Ebok – pris: 157,- kr

understreke innholdet i diktene bryter forfatteren også med tradisjonelle persiske diktformer. Det er likevel en rytme som banker gjennom diktene, og når hun beskriver følelsen av å være fanget eller desperat etter å frigjøre seg fra noe, viser vi dette gjennom bundne mønstre.

«Hun er ikke kvinne» er skrevet på både norsk og persisk. Diktsamlingen er del av en serie som Ascheoug har kalt Parallell, som er tospråklige diktbøker skrevet parallelt på poetens morsmål og på norsk. Diktene skal uttrykke poetens tanker mest presist på begge språk. Det å ha den persiske teksten i sidesynet mens jeg leser, gjør noe med leseopplevelsen. Jeg klarer ikke forholde meg passiv til den, selv om den ikke kommuniserer med meg. Tegningene er eldgamle og vakre, og de gjør meg nysgjerrig på alt jeg ikke vet og ikke forstår. Jeg blir bevisst avstanden mellom den norske og den iranske kulturen, samtidig som problemstillingene og de menneskelige følelsene Ekhtesari formidler er skrikende universelle. Diktsamlingen tar opp motiver som kjærlighet, giftemål, kvinners rettigheter til selvbestemt abort, graviditet, og et fritt liv.

Språket til Ekhtesari er direkte og de språklige bildene er så presise at jeg tenker det ikke finnes noen annen måte å uttrykke akkurat disse følelsene på:

Jeg er biter av et liv som har gått seg vill
minner i en hjerne som er sletta

Diktene er fylt av kontraster og viser tydelig dualismen i mennesket. Kjønnsrollene framstår som et sammensurium og innimellom bryter det undertrykte raseriet til overflaten:

Gråten varer ikke
ikke latteren heller
Dans, din gærning
Dans, din gærning

Drit i alt
nå som natta er perfekt
Ta meg i hånda
og dans... bare dans...

Kan denne diktsamlinga benyttes til dialog i folkehøgskolen? Absolutt. Å jobbe med ett eller flere dikt for å få satt i gang viktige diskusjoner er virkelig å anbefale. Her kan man diskutere både i kontekst av kjønn, kultur, seksualitet og forhold mellom mennesker - uten at elevene må lese lange sekvenser for å få satt ting i kontekst.

Det er mange referanser til verdenslitteraturen i diktene. Kanskje har elever lest noen av disse forfatterne og kan løfte samtalen opp på et nytt nivå? Det er verdt et forsøk.

At grunnleggende menneskelige behov er like selv om kulturene er forskjellige, åpner definitivt opp for gode samtaler. Det samme gjør nok samtaler om sensur av litteratur og annen kunst. Ytringsfriheten må alltid stå på dagsordenen i folkehøgskolene.

Naken som en begynnelse
naken som en blodig kniv
naken som et forbudt dikt
som diktet du leser nå

Mette Haustreis,
rektor Vefsn folkehøgskole

NYTT FRA LANDSKAPET

TAR OVER SOM REKTOR VED SANDEFJORD FOLKEHØYSKOLE

Sandefjord folkehøyskole melder: Vi har gleden av å kunne meddele at Fredrik Møller-Hansen (47) er tilsatt som ny rektor ved Sandefjord folkehøyskole fra 1. august 2023.

Han har lang fartstid ved skolen som han kom til i 2002, som lærer. Han var konstituert rektor i 2006 og ble tilsatt som studie- rektor/avdelingsleder undervisning i 2008.

Nåværende rektor, Knut Søyland, går av med pensjon til sommeren. Han har ledet skolen siden høsten 2012.

Fredrik Møller-Hansen er fra Våle – Re kommune utenfor Tønsberg. Han er utdannet allmennlærer og har hovedfag i idrettspedagogikk – og forteller:

- Jeg brenner for skoleslaget og konseptet og er glad i mennesker. Og så er jeg lysten på utvikling og forandring. Nå er jeg glad for en ny utfordring og ønsker å sette mitt personlige preg på skolen.

- I disse tider er det viktig å trygge arbeidsplassene, og så ønsker jeg å spisse vår profil som kreativ folkehøgskole. Å legge til rette for faglig utvikling blir også viktig framover.

På hjemmebane har Fredrik tre barn på 15, 18 og 21 år. Han er sterkt engasjert som fotballtrener i lokalidretten – noe han har drevet med i tjue år.

Det var tretten søkere til lederstillingen ved den fylkeskommunale skolen. Fire ble kalt inn til førsteintervju, mens to gikk til et intervju nummer to.

Vi ønsker lykke til!

ØK

NOTERT

MIMIR KRISTJÁNSSON – RØDT

- Det kreves at kristne ikke bare skal henge med i samfunnsutviklingen, men at de skal gå i aller førte rekke. Standpunkter som alle kristne hadde for 20 år siden, er plutselig tilnærmet ulovlige å ha i kirken i dag. Det er ikke slik at jeg er enig i standpunktene, men det kan jo fortsatt finnes folk som har annerledes syn på likekjønnet ekteskap uten at det betyr at de må få sparken. Det er en grøft vi muligens beveger oss inn i.

Vårt Land

FRYKTER FOR HUMANIORA I SKOLEN

Skoleforsker Øystein Brekke, professor i religion, livssyn og etikk ved Oslomet, mener norsk skole er i ferd med å vende ryggen til de humanistiske fagene.

- Humanistiske betraktningmåter har dårligere kår enn noen sinne i skolen. Og sentrale humanistiske ferdigheter som historisk analyse og kulturell selvførtolkning er tonet ned til fordel for et gjennomgående samtidsfokus med vekt på empiri.

- Hva er problemet med det?

- Problemet er at elevene ikke får stifte bekjentskap med tusenårige tradisjoner om hvordan vi tenker om verden og mennesket. Læreplanene som kom i kjølvannet av Fagfornyelsen uttrykker en slags bekymring for at elevene skal tenke litt for fritt – man ønsker å styre oppmerksomheten til de unge – og konsekvensen er at de mister synet av de lange linjene.

Klassekampen

BØKER: BESTSELGERE OG TAPSPROSJEKTER

Opp mot 50 000 boktitler blir solgt via norske bokhandlere i løpet av et år. Naturlig nok er noen utgivelser mer populære enn andre, og bestselgerne omsettes i flere tusen eksemplarer. Topp 100-listen sto for cirka 17 prosent av antall solgte bøker i 2022.

Statistikken viser samtidig at hovedfeltet er dominert av tilsynelatende kommersielle tapsprosjekter. I 2022 var gjennomsnittstallet 155 solgte eksemplarer pr. tittel. Ser vi derimot på mediantallet, blir det bare fattige åtte.

«Det betyr at halvparten av titlene som ble solgt i bokhandelen i 2022, ble solgt i under åtte eksemplarer», skriver direktør i Norsk Bokhandlerforening, Anne Schiøtz, i en kronikk på bransjesiden Bok363.no.

Aftenposten - Innsikt

NOTERT

TILLIT

Hvordan skapes og bevares arbeidsgleden hos oss lærere? For meg har tre forutsetninger vært viktige. For det første: tillit. En lærer behøver tillit fra elevene, kollegene, rektor og politikerne. Tillit til at vi anstrenger oss og gjør vårt arbeid så godt vi kan, til at vi forbereder oss og fornyer oss, til at vi er glad i elevene våre og vil deres beste. Kort sagt: tillit til at vi setter vår ære i å være gode lærere.

Der tillit mangler, overtar kontrollen. Og kontroll blir det sjelden nok av. Kontroll fordrer alltid mer kontroll, mer rapportering, mer dokumentasjon. Det suger overskudd og inspirasjon fra lærerne. Altfor sjelden stiller vi det gamle spørsmålet: Hvem skal kontrollere kontrollørene?

Inge Eidsvåg i Klassekampen

FRYKTEN FOR Å GJØRE FEIL

Siden slutten av 1980-tallet har vi støpt om hele offentlig sektor. Mer juss, flere retningslinjer, mer kodifiserte rutiner, mer målstyring med tilhørende revisjon. Idealet er armlengdes, klare mål og det som på norsk har fått det håpløse navnet ansvarsutkreving («accountability»).

De tjenesteproduserende organisasjonene har respondert på dette md å vende blikket oppover. Vi får folk som kan lite om virksomheten inn i styrene, store «kvalitetsbyråkratier», såkalt profesjonelle innkjøpere, større HR-avdelinger og ikke minst mer «profesjonell» ledelse.

Våre toppledere er ikke engang klar over at det er blitt sånn. I deres verden, som er full av strategiprosesser og ledermøter, framstår de små tingene som påvirker daglig drift tilsynelatende som uinteressante småtterier. Eksemplene er alle hentet fra min egen sektor. Og jeg har mange flere. Lærere, leger, sykepleiere og politifolk kan fortelle andre historier. Men de handler om det samme: Om hvordan effektiv tjenesteproduksjon kommer i andre rekke bak frykten for å gjøre feil – og profesjonene som vokser i fryktens skygge,

Bent Sofus Tranøy, professor – i Klassekampen

REIS NORGE RUNDT OG BO PÅ FOLKEHØGSKOLE

Over 20 ulike folkehøgskoler åpner dørene for turister i sommer. Det betyr at du kan bo billig og koselig på folkehøgskoler over hele landet – og en i Sverige. Benytt muligheten til å se andre folkehøgskoler fra innsiden og til å se nye områder i Norge. Sjekk ut alle mulighetene på folkehogskole.no/nyheter

Lofoten folkehøgskole er en av folkehøgskolene som ønsker sommergjester velkommen

Du kan bo på helt nye Stavanger urban folkehøgskole i Stavanger

I sommer har du gode muligheter til å se nye områder av landet. Her fra Sund folkehøgskole.

Dorte Birch

Folkehøgskoleforbundet
holder deg oppdatert på
www.frilyntfolkehogskole.no
og Facebook: Folkehøgskoleforbundet

HOLD DEG
OPPDATERT

Arbeidslivet

ARBEIDSTAKER SKAL ANSETTES FAST

Så sier arbeidsmiljøloven § 14-9 første ledd. Fast ansettelse betyr at arbeidsforholdet er løpende og tidsubegrenset. Arbeidstaker sikres slik forutsigbarhet i arbeidet.

Som et ledd i regjeringens mål om å styrke arbeidstakeres rett til fast ansettelse, ble det i fjor en innstramming i lov som fjernet muligheten til å ansette midlertidig inntil ett år. Det er også nye regler som begrenser lovligheten av innleie fra 1. april 2023; innleie er også en type midlertidig tilknytning som får et sterkere vern.

Det er fremdeles anledning til å inngå avtale om midlertidig ansettelse i noen tilfeller, blant annet: når arbeidet er av midlertidig karakter, ved vikariat for en annen og ved praksisarbeid.

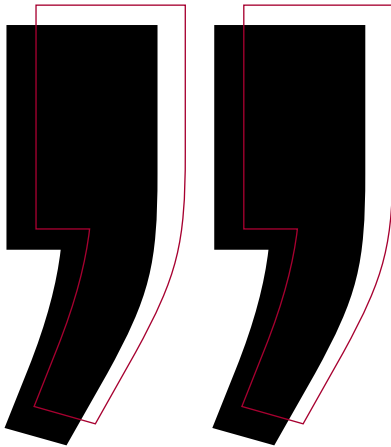
I folkehøgskolen er vikariater i form av «arbeid i stedet for en annen» mest aktuelt, jf. aml. §14-9 (2) bokstav b. Dette er som oftest vikariat for en navngitt person, for eksempel ved sykdom eller permisjon, hvor vikaren overtar alle oppgavene som hører til denne fraværende personens stilling. Det kan også være et såkalt anonymt vikariat, hvor vikaren dekker flere personers arbeidsoppgaver. Dette er en litt mer uoversiktlig form for midlertidig ansettelse, så her må man særlig sikre at ikke vikariater brukes for å dekke et varig arbeidskraftsbehov, da må stillingen i stedet gjøres fast. Det er en tidsbegrensning for vikariater, den såkalte «treårsregel» jf. aml. §14-9 syvende ledd, sier at arbeidstaker som har vært sammenhengende midlertidig ansatt i mer enn tre år skal anses som fast ansatt.

Avtale om midlertidig ansettelse kan også inngås når arbeidet er av midlertidig karakter, jf. aml. §14-9 (2) bokstav a. «Arbeid av midlertidig karakter» kjennetegnes ved at det er arbeid som skiller seg fra det som normalt utføres i virksomheten, og at det er klart tidsavgrenset. Prosjektarbeid er en type midlertidig ansettelse vi noen ganger ser i folkehøgskolen, særlig i forbindelse med opprettelse av ny linje. Det skal vurderes om arbeidsoppgavene er avgrenset til prosjektperioden, eller om oppgavene er tenkt utført også etter at perioden er avsluttet. Det kreves gjerne en særskilt kompetanse som skolen ikke allerede har til å designe en ny linje, og dersom ansettelsesforholdet begrenser seg til planlegging av linjen, vil dette etter mitt skjønn være innenfor lovens intensjon. Dersom den samme personen er tenkt til å prøve ut linjen med elever, og også skal undervise videre på linjen dersom den går godt, fyller ikke dette vilkåret for midlertidig ansettelse.

Det er altså kun under særlige omstendigheter midlertidig ansettelse er lov, og det er presisert at bestemmelsene skal tolkes strengt. Rettsvirkning av ulovlig midlertidig ansettelse, er at stillingen gjøres fast.

Arbeidsmiljøloven sier at arbeidsgiver minst en gang per år skal drøfte bruken av midlertidig ansettelse med de tillitsvalgte, blant annet grunnlaget for og omfanget av slike ansettelser, og hvilke konsekvenser dette kan ha for arbeidsmiljøet.

Angelina K. Christiansen,
generalsekretær i Folkehøgskoleforbundet

TALE TIL LANDSMØTET 2023

«FRAMTID FOR FRILYNT FOLKEHØGSKULE»

KJÆRE LANDSMØTE OG GODE KOLLEGAER!

Der er ei glede og eit privilegium å få lov til å halde tale til landsmøtet. Vi står i ein lang historisk samanheng, ikkje berre frå Grundtvig si tid, men har henta våre idar om danning heilt frå antikken. Vi skal utfordre oss sjølv og dei vi møter med kunnskap, kreativitet og undring.

Vi skal ha desse dagane i Sogndal, ha fokus på «Framtid for frilynt folkehøgskule». Alle landsmøtetalar vender seg til framtida, og for fire år sidan kunne Øyvind Brand slå fast at «rikets tilstand er god». På ganske kort tid er situasjonen endra, og vi står i dag framfor nye problemstillingar som utfordrar våre strategiske val inn i framtida.

Som innleiing er det freistande å repetere dei grunnleggande ideane som vi bygger vårt arbeid på: Vi er ein samfunnsinstitusjon, vi arbeider for å bidra til at alle skal kunne leve det gode liv. Og dette heng saman med korleis vi kan halde fast på vår evne, rett og moglegheit til tenke, meine og velgje fritt. Dette er det frilynte Inge Eidsvåg presiserer i sitt Program for danning i skolen at det også inneber å lære å ta ansvar for fellesskapet og framtida. Dette handlingsrommet finnast innanfor demokratiet sine rammer. Vårt felles idé- og prinsippprogram gir oss gode fryls.

DELIBERATIVT DEMOKRATI

Det er alltid nokre som har tenkt mykje og som har gått opp råsa før oss, som vi kan støtte oss til, og hauste kunnskap frå.

Ein dagsaktuell tenkar; Jürgen Habermas nyttar omgrepet deliberativt demokrati. Han er tydeleg i ein folkedanningstradisjon og er opptatt av at alle kan og bør bidra til rådslaging og diskusjon. Habermas brukte begrepet deliberativt demokrati for å beskrive korleis offentleg diskusjon kan vere med på å drive samfunnet framover, og at vi treng meir rasjonell og sakleg samtale for å finne felles løysningar på samfunnsproblem. Ikkje minst er det viktig å lære å fungere i eit ueinigheitsfellesskap. Samfunnet må då legge også til rette politiske, kulturelle og sosio-økonomiske føresetnader for å sikre brei demokratisk deltaking.

Det kan vere vanskeleg å sjå samanhengen frå individ til samfunn i det daglege, men det handlar om å bruke ein pedagogikk som må lærast og bli til integrert kunnskap hos dei som har ansvar på dei læringsarenaene vi møter ungdommane. Vi må vere rigga for å møte store omveltingar med noko som er fast og tidlaust.

NY NOU FOR FOLKEHØGSKULEN

Vi har fått ein NOU for folkehøgskulen som på mange måtar er konserverande i sitt innhald, men legg tydelege vekt på at vi skal ha gode og levedyktige folkehøgskular som skal ha brei aksept for sitt samfunnsmandat. Tittelen En folkehøgskole for alle indikerer tydeleg av vi må ta alvorleg den tillit vi får, og vårt ansvar for å vere demokratisk representative for det norske samfunnet.

Demokratisk representativitet handlar også om å kunne tilby ulike kortare kurs for alle aldersgrupper. Dette blir etterlyst i vårt høyrings svar, også med eit særskilt blick på seniorskulane.

I vårt høyrings svaret støttar vi også opp om å halde fast ved danningssomgrepet. Det er i tillegg ein distinksjon mellom folkeopplysning og folkeleg opplysning som er viktig. Dette kjem også tydeleg til uttrykk i Folkehøgskoleforbundets (FHF) sitt idé- og prinsippprogram: «Hans [Grundtvigs] menneskesyn og skoletanker trakk veksler både på opplysningstidens rasjonalisme, romantikkens opplysningstanker og kristen-humanisme.»

SKAL VI HALDE FRAM Å DYRKE OG MARKNADSFØRE FRITIDS- AKTIVITETAR, OPPLEVINGAR OG REISER ELLER SKAL VI SIKTE MOT Å BLI EIN TYDELEG SAMFUNNSAKTØR?

Kvalitet i folkehøgskolesektoren er eit eige kapittel i NOU-rapporten. Vi kan slutte oss til målsettinga om at det skal vere høg kvalitet på alle læringsarenaer i folkehøgskulen. Bjarne Kvam belyste dette på Lederforum hausten 2021, og sette kvalitet i klar samanheng med i kva grad vi er rigga for å nå danningmåla. Hans foredrag gjorde det også tydeleg at arbeidet i folkehøgskulen stiller store krav til lærarrolla.

I eit forsøk på å gjere dette operasjonalisertbart foreslår NOU-utvalet at alle kurs skal ha ein plan som viser samanhengen mellom innhald i kurset og korleis dette bidrar til å nå måla i formålsparagrafen. Eit pålegg om å forankre læringsprogram i formålsparagrafen kan synleggjerast når skulen som heilskap i sine undervisningstilbod viser korleis ein innrettar sine metodar og pedagogikk slik at dette blir ivarettatt. Å talfeste eller systematisere slike resultat skal ikkje vere mulig, då undervisning skal ta utgangspunkt i den einskilde elev, og ha ein dynamikk gjennom skuleåret der elevane skal medverke.

TEKNOLOGI

I framtidens folkehøgskule har NOU-utvalet eit ynskje om at folkehøgskulen skal vere ein arena for pedagogisk og fagleg utvikling og innovasjon. I eit demokratisk perspektiv, er vi inne i ei tid der m.a. ny teknologi utfordrar tradisjonelle demokratiske maktstrukturar. Mykje av den nye teknologien er i hendene på svært få personar med svært mykje kapital, som såleis har fått svært stor makt. Her er sterke krefter som ynskjer meir enn å vere i ein konkurransestyrt marknad, dei ynskjer å ha monopol. Gjerne over heile verda. Også perspektiv der maskinene tar over og tar eigne avgjersler er mulig å sjå framover.

Korleis kan folkehøgskulen møte dette? Det er utfordrande både som fag og som kunnskap om korleis det påverkar vår fri-dom og deltaking inn i framtida. Effekten av ny teknologi er avhengig av at vi gjer alle dei gode politiske vala, og her kan folkehøgskulen bidra til å danne gode og kunnskapsrike aktørar. Eg er spent på kva skule som blir den første som har Metaverset på sin linjemeny!

INNHALD OG ARBEIDSMÅTAR I FOLKEHØGSKULEKVARDAGEN

Idé og prinsippprogrammet for FHF, ligg i botnen for alt lærings- og undervisningsarbeid i folkehøgskulen. Det er landsmøtet og medlemmene som legg føringane, men vi må aldri sleppe tak i at det er i det daglege, i møtet mellom lærer, tilsett og elev at rørsla får liv.

Vi må framover ta stilling til kva vi skal jobbe med og korleis. Ingrid Fiskaa kommenterer i Klassekampen slik: «Folk flest er godt trenar i å vera kundar, og i dårleg form som politiske aktørar.» Å bidra til at våre elevar får trening som demokratiske aktørar er eit viktig mål for vårt danningarbeid. Dialektikken mellom fagleg læring på eit høgt nivå, saman med ein pedagogikk som fremmer dialog, og utvikling skal vere i sentrum.

Eg trur vi må snakke om kva språk og ord vi brukar når vi skal formidle til ungdommar kva vi arbeider med og for i folkehøgskulen. Det er ei utfordring å skape eit bilete av skuleslaget som ein arena der ungdommane får med seg noko viktig, noko djupare, noko verdifullt, som ein kan ta med seg vidare i si yrkeskarriere og livet elles, - og på den måten er nyttig.

Vi må utfordre fortellinga som vi har skapt om eit friår og vise fram at kunnskap, læring, utvikling og erfaring er uvurderleg og nyttig både i vidare utdanning og i livet som medborgar. Skal vi halde fram å dyrke og marknadsføre fritidsaktivitetar, opplevingar og reiser eller skal vi sikte mot å bli ein tydeleg samfunnsaktør? Vi treng ein diskusjon rundt ein ny kurs, og kvar denne kursen skal føre oss.

Folkehøgskulen skal stille krav til sine elevar, men på ein annan måte enn i skuleverket elles. Arild Mikkelsen skriv i sitt bidrag i boka Å ta bolig i seg selv, om dialogen. Ikkje berre som metode, men som livsform, og som ei grunnlagstenking vi kan dyrke i folkehøgskulen. Å invitere elevar og andre inn i situasjonar som fremmer dialogen, kan bidra til personleg utvikling og meningsutveksling både på skulane og i lokalsamfunna, som viser at folkehøgskulen har eit seriøst bidrag.

Vi kan ikkje undervurdere ungdommane si interesse og evne til å ta inn noko som har djupne, er seriøst og skaper mening. Eg håper det kan bli ein del av folkehøgskulen sitt kjenneteikn.

FRAMTIDIG ORGANISERING

Norsk folkehøgskule har behov for eit samla, tydeleg og slagkraftig sentralledd i ei utfordrande tid. Dei siste seksten åra har ei stadig tettar samlokalisering gjort samarbeidet mellom organisasjonane i folkehøgskulen betre og lettare. Dette gjeld både marknadsføring, fagforeiningsarbeid, rørslearbeid, pedagogisk utvikling, skuleutvikling og myndigheitskontakt. Styret i FHF i samarbeid med styret i IF har derfor tatt initiativ til å vurdere ei ny og felles organisering. Målsettinga er å vere ei tydeleg stemme utad i fagforeiningsarbeid, samfunns- og myndigheitskontakt, og eit samlande organ inn mot skuleutvikling, fagleg og pedagogisk utviklingsarbeid. Klare signal frå NKf om at dei ynskjer samtalar om mulige framtidige organisasjonsform-er opnar også for å vurdere ei anna og heilskapleg organisering.

DET GRØNE SKIFTET

Landsmøtet på Skogn i 2019 bestemte at frilynt folkehøgskule skal vere «I front for det grønne skiftet». Dette er ei ambisiøst målsetting som vi ikkje kan sleppe taket i. Dette blir ikkje hovudtema på dette landsmøte, men vi må halde fram det arbeidet som er sett i gang. Vi treng ei ny strategi for vidare arbeid.

Ein viktig del av det som alt har blitt gjort er etableringa av samarbeidet med Miljøfyrtårn og utvikling av måleparameter for skulane sine utslepp, - ein enkel og effektivt reiskap for å få oversikt over eigen skule, og for å dokumentere korleis vi når resultat som skuleslag. Vi er avhengige at alle deltek om vi skal sjå resultat og vere truverdige. Slik det er i dag, er det dessverre altfor få skular som melder inn sine resultat. Vi er avhengig av at alle tar del i måling og registrering og sende dette inn slik at vi får oversikt og kan presentere resultatata til heile folkehøgskulelandskapet.

NY KURS

Vi har på kort tid møtt nye store utfordringar rundt oss, som verkar inn på skuleslaget og på rekrutteringa. Å vere nede i ein bølgedal fører med seg krav om omstilling, nedskjering og nedbemanning. Likevel trur eg at folkehøgskulen i denne situasjonen har livets rett meir enn nokon gong. Alt som utfordrar fellesskapet sine ideal om demokrati og folkelegheit kan folkehøgskulen svare på.

Vi treng diskusjonen kva som skal vere innhald, korleis vi skal presentere oss og korleis vi skal nå våre mål slik dei er formulert i lova. Eg har tur på at folkehøgskulen har noko viktig å bidra med: danning og folkeleg opplysning står fast.

Einar Opsvik, leiar i Folkehøgskoleforbundet

NKFS FOLKEHØGSKOLEFESTIVAL

Vi har deltatt på NKf sin første Folkehøgskulefestival. Arrangementet var lagt til Hedmarktoppen folkehøgskule på Hamar. Meir enn to hundre deltakarar møtte fram for å delta på fellessamlingar, eit stort utvalt av aktuelle work-shops, konsertar og besøk av eksterne gjestar. Vi fekk m.a. høyre Trygve Riiser Gundersen som gav nye og interessante perspektiv på Haugianarrørsla, biskop emeritus Per Arne Dahl foreleste om gjestfrihetens kraft og den ukrainske ambassadøren i Norge kom for å snakke om situasjonen i Ukraina. Slik det skal vere på eit skikkeleg stemme var det rikeleg med song og musikk, og det var laga ein eigen song til folkehøgskulefestivalen.

Einar Opsvik

MELLOMOPPGJØRET 2023

I år er det et mellomoppgjør, det betyr at det kun forhandles om lønn.

På KS-området, som omfatter de kommunale- og fylkeskommunale folkehøgskolene, kom partene til enighet 29. april 2023. Rammen for oppgjøret er på 5,4 %. Det er ikke avsatt midler til lokal pott i år, men det er avtalt at det skal avsettes midler til lokale lønnsforhandlinger i 2024. Ledere gis et generelt lønnstillegg på 5,7 %.

Forhandlinger på Virke-området skal gjennomføres 19. og 20. juni.

SÆRAVTALE FOR UNDERVISNINGS- PERSONALET I KOMMUNALE OG FYLKESKOMMUNALE FOLKEHØGSKOLER

Det er nå avtalt forhandlinger om SFS 2214, særavtalen til de kommunale- og fylkeskommunale folkehøgskolene, på torsdag 29. juni.

FELLESSKOLERING

Virke inviterte i vår, sammen med partene, til fellesskolering i Særavtale for undervisningspersonale i folkehøgskolen. Formålet var å sikre en grundig gjennomgang av den reviderte særavtalens bestemmelser, slik at alle kan gjennomføre gode lokale prosesser når de lokale arbeidstidsavtalene skal evalueres og forhandles. Det ble dialog, aktiv deltakelse og gruppearbeid.

Skolene kunne delta med inntil fire hver, to fra arbeidsgiversiden og to tillitsvalgte. Det var deltakere fra 29 frilynte skoler, med til sammen 65 personer.

MEDLEMSFORDELER KORT FORTALT:

Engasjement i lønns- og arbeidsforhold: Folkehøgskoleforbundet gir sine medlemmer mulighet til engasjement og innsats for å bedre egne og arbeidskollegers lønns- og arbeidsforhold.

Kurstilbud i Folkehøgskoleforbundet: Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmer og tillitsvalgte gratis kurs og skolering i tariff – og forhandlingskunnskap, arbeidsrett og tillitsvalgtarbeid.

Forsikringsordninger: Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmene gunstige forsikringsordninger i samarbeid med Utdanningsforbundet og Tryg Forsikring.

Fortløpende informasjon: Som medlem i Folkehøgskoleforbundet får du fortløpende informasjon om tariffsaker og andre forhold som berører din arbeidssituasjon. Dette skjer gjennom tillitsmannsapparatet, elektronisk nyhetsbrev, Folkehøgskoleforbundets hjemmesider og medlemsbladet «Folkehøgskolen».

Utvalg for alle: Folkehøgskoleforbundet har etablert utvalg for lærere, utvalg for praktisk personale og et skoleutviklingsutvalg. For rektorene er det etablert et eget landsdekkende lokallag.

Vil du vite mer:
frilyntfolkehogskole.no/fhf/medlem/

VAKTMESTERKURS FOR DRIFTSLEDERE

Det er endelig klart for nytt kurs for vaktmestere og driftsledere!

Vaktmestere og driftsledere i folkehøgskolen har ikke mange arenaer å møtes på seg imellom for å utvikle sin egen praksis videre. Nå arrangerer vi endelig et nytt kurs. Kurset finner sted onsdag 18. oktober – torsdag 19. oktober på Folkehøgskolekon-toret i Oslo – Brugata 19.

Kurset vil i all hovedsak være samtalebasert med korte innled-ninger til hvert tema. Det blir også omvising i et av Oslos signa-turbygg. Hvor dette blir er ikke landet enda, men vi lover at det blir spennende og spektakulært. I tillegg skal vi besøke *Bygg reis deg*-messen på Lillestrøm. Et høydepunkt i seg selv.

Onsdag 18. oktober kl: 12:00
– Torsdag 19. oktober kl: 14:00
Mer informasjon og påmelding
på våre hjemmesider.
Du kan også skanne denne QR-koden!

HØYRINGSSVAR FRÅ FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

FHF har levert høyringssvar til NOU 2022: 16, «En folkehøg-skole for alle». Folkehøgskoleforbundet tar mål av seg til å vere ein demokratisk danning sinstitusjon og det vart derfor lagt opp til aktiv medverknad frå styret, utval og lokallag. Medlemmer og lokallag har gjennom rundskriv blitt utfordra til å kome med innspel i høyringsrunden og det har blitt arrangert møter og webinar for å stimulere til engasjement. I tillegg har NOU-rap-porten blitt grundig drøfta i sekretariatet. Til saman dannar dette grunnlaget for FHF sitt høyringssvar. Mange innspel og sitat frå landskapet har blitt tatt med i tilbakemeldinga til departementet.

FHF kommenterer målsettingane som NOU-utvalet har fore-slått, og har merknader til ein del av dei 73 punkta med forslag til endringar i folkehøgskulen. FHF støttar FHSR sitt forslag til endring i formålsparagrafen. Denne formuleringa er ei modifise-ring av forslaget frå utvalet. FHF sitt svar kan lesast i si heilheit på frilyntfolkehogskole.no sine websider.

Angelina Christiansen, Einar Opsvik og
Espen Bråten Kristoffersen

Uten fasit

gir aktuell og helhetlig kunnskap om den pedagogiske tenkningen i dagens folkehøgskole.

Boka vil inspirere nye lærere til å ta gode pedagogiske valg i møte med elever som er i en utviklende overgangsfase mellom ungdom og voksen.

Øyvind Brandt har et helt yrkesliv bak seg i norsk folkehøgskole – som elev, lærer, rektor, informasjonssjef og leder av Folkehøgskoleforbundet.

Nyhet

Kjøp boka på cda.no

CAPPELEN DAMM

NYTT FRA IF

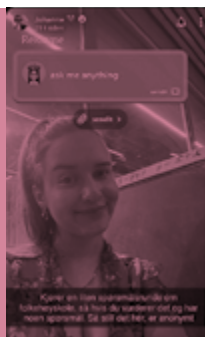
SØKERTALL

Nedgangen i søkingen til folkehøgskolene ser heldigvis ut til å ha minket i forhold til i fjor. Nedgangen er nå per 1. mai på 16,5 prosent for folkehøgskolene generelt og 13,8 prosent for de fri-lynte folkehøgskolene. Dette er fortsatt skremmende høyt selv om vi selvfølgelig er glade for at nedgangen er mindre enn det den var.

På grunn av nedgangen i søkingen til folkehøgskolene så har informasjonskontorene satt i gang med en del tiltak.

ØKT ANNONSERING

Informasjonskontorene har økt annonseringen kraftig og har også fått laget en ny grafisk profil som skal treffe ungdommer enda bedre.

INFLUENSERE

Informasjonskontorene har satt i gang et samarbeid med en gruppe tidligere folkehøgskoleelever som nå jobber som såkalte influensere i ulike sosiale medier. Her er det tidligere elev ved Rin-gerike folkehøgskole, Johanne Massey, som svarer på spørsmål på SnapChat.

TILTAK FOR Å ØKE JA-PROSENTEN

Informasjonskontorene har blant annet satt i gang et nyhetsbrev som alle søkere får tilbud om å følge. Her får de viktig informasjon og motivasjon til å takke ja til plassen de har søkt på – og til å møte opp på folkehøgskolene i august.

LINJEVALGSSØKEMOTOR

Folkehøgskole.no er veldig grei for alle dem som vet hva slags linje eller hvilken skole de ønsker å søke på, men kan være vanskeligere for de mange ungdommer som bare vet at de vil gå på folkehøgskole. Da kan det være vanskelig å velge mellom de nesten 1000 linjene på 85 folkehøgskoler.

Informasjonskontorene er derfor i gang med å lage en slags søkemotor som på morsom måte skal hjelpe ungdommer til å få fram noen forslag til linjer de kan se litt nærmere på.

Dorte Birch

MINNEORD – STEWE CLAESON

Det är med stor sorg vi fick ta emot budskapet om Stewe Claesons bortgång. 1994 till 2007 var han Nordiskas rektor och ledde skolan med engagemang och en stark kärlek till folkbildningen och dess frihet.

Stewe var aktiv inom folkbildningen både i Sverige och övriga Norden under hela sin yrkestid. Under Stewes tid som rektor utvecklades den nordiska kulturprofil som skolan har idag.

Stewe beskrev folkhögskolans särart som folkhögskolans "hundhet". Oavsett en hunds storlek och utseende känner alla igen att det är en hund. På varje folkhögskola finns en säregen känsla av gemenskap och en unik möjlighet att "lära sig något om livet". Enligt Stewe är en tid på folkhögskola en lång övning i demokrati. I folkhögskolans säregna miljö står samtalet och det mänskliga mötet i centrum på ett naturligt och konsekvent sätt. Han var en stor försvarare av folkhögskolans värde och identitet och en uppskattad föreläsare på andra folkhögskolor. Efter pensioneringen 2007 kunde Stewe ägna sig helt åt sin andra stora passion, nämligen sitt skrivande.

Det känns mycket sorgligt att Stewe inte kommer att ta del av Nordiskas 75 års jubileum 28 april.

Karin Langeland – rektor Nordiska folkhögskolan

Stewe Claeson var nordist og norgesvenn. Vi intervjuet han i magasinet Fokehogskolen i 2014. Man ble berørt i samværet med Stewe – han var radikal, utfordrende og nytenkende – samtidig som han var en brobygger. Gjennom mange år deltok han med stort engasjement på rektormøtene i januar.

Se portrettintervjuet: <https://www.frilyntfolkehogskole.no/blogg/sider/folkehogskolen-arkiv/> utgave 4 2014.

Stewe Claeson var en høyt skattet forfatter og oversetter. Han oversatte mange norske forfattere til svensk, blant annet Geir Gulliksen og Vigdis Hjort.

Claeson debuterte i 1969 med diktsamlingen «Semantica» og fikk sitt gjennombrudd med romanen «Pigan i Arras» i 1993. Hans siste roman kom i 2021 – «Antydni-garnas tid: Samtal under en förintelse».

Stewe Claeson ble 80 år gammel.

ØK

Skann QR-koden!
Den tar deg rett til programmet!

VELKOMMEN TIL FOLKEHØGSKOLEUKA 2023

SKAP Kreative Folkehøyskole, 7. – 10. august

Det har blitt en tradisjon at vi kombinerer våre mangeårige kurs for nye i folkehøgskolen med spennende og aktuelle kurs for deg som har vært i skoleslaget en stund. Ved at vi legger opp til en rekke kurs i andre uken av august sørger vi for at flere kan møtes på tvers av fag, stilling og geografi.

Folkehøgskoleuka har blitt et høydepunkt for mange, også for oss som arrangerer. Gjennom foredrag, kurs, samtaler, felles måltider, morgensamlinger, festligheter, karaoke, kino, nye bekjentskaper og mere til, skal vi sørge for inspirasjon og faglig påfyll som en kickstart på nytt skoleår. Vi har som alltid en svært kompetent gjeng som i år skal lede våre kurs. I år arrangeres Folkehøgskoleuka på en av de nyere folkehøgskolene vi har, nemlig SKAP Kreativ Folkehøyskole i vakre Mandal. Vi har bestilt sol og skyhøy bade-temperatur! Skolen har en fantastisk stab som gleder seg til å ta oss imot.

DETTE ER ÅRETS KURSMENY OG KURSANSVARLIGE

- Kurs for nye lærere v/ Tor-Erik Moen & Kjetil Hallre
- Kurs for nye skoleledere V/ Angelina Christiansen
- Uten fasit v/ Øyvind Brandt
- Teaterkurs v/ Anethe Alfsvåg
- Krenkorama v/ Benedicte Hambro & Espen Bråten Kristoffersen
- Kreativ Mix v/ Hanne Christine S. Fuglestveit & Kristin Vold Kelly
- Kurs for praktisk personale v/ Kristin Smith

I tillegg tilbyr vi i år kontorplasser til de av dere som vil delta på det sosiale, men ønsker å jobbe med egne ting i kurstiden.

Alle våre kurs varer i to dager, med unntak av kurs for nye lærere, som varer i fire dager. Mange har derfor mulighet til å delta på to kurs. Vi tilbyr som alltid tilknytningsdøgn for dere som ankommer søndag, og til dere som kun har mulighet til å delta på ett kurs. Vi håper likevel på

at de fleste velger å være med hele uken. Det er vår klare anbefaling!

Vi er i stadig utvikling og har flere nyheter på programmet i år. Flere av årets nyheter er ønsket fra våre tidligere kursdeltakere, som har svart på evaluering som vi sender ut i etterkant av arrangementet. Vi takker Skoleutviklingsutvalget for gode innspill, tanker og ideer. Så, hvilket kurs skal du velge? Kanskje dette er året hvor du melder deg på et kurs hvor du kan lære noe helt nytt, og ikke minst møte nye spennende mennesker?

De aller fleste kursene er åpne for absolutt alle yrkesgrupper. Det er viktig for oss.

På våre hjemmesider finner du all nødvendig informasjon og påmelding.

Velkommen til sommerens vakreste eventyr i levende Mandal!

Espen Bråten Kristoffersen
Rådgiver for pedagogisk utvikling

FOLKEHØGSKOLENE FÅR MER PENGER: – EN LETTELSE

I regjeringens forslag til revidert nasjonalbudsjett for 2023 får folkehøgskolene økt ramme på 22,6 millioner kroner.

Tekst av Julie Byberg Bø

– Det er en lettelse at folkehøgskolene blir tilgodesett, men vi hadde selvsagt ønsket oss full prisjustering. I §4 i Folkehøgskoleloven står det at folkehøgskolene skal prisjusteres i tråd med kostnadsutviklingen. Derfor er det i grunnen bare rett og rimelig at Stortinget følger lovene de selv har vedtatt, sier daglig leder for Folkehøgskolerådet, Anne Tingelstad Wøien.

Hvert år går over 7000 elever på folkehøgskole. De siste ni årene har Stortinget godkjent åtte nye folkehøgskoler for oppstart, og gitt rom for at enda flere elever kan velge skoleslaget.

– Folkehøgskolene er ikke bare et viktig pedagogisk år for mange ungdommer, men de er også solide og viktige arbeidsplasser lokalt i mange kommuner, sier Tingelstad Wøien.

HAR TRO PÅ FOLKEHØGSKOLENE

I en vanskelig økonomisk tid for mange er dagens budsjettforslag tross alt gode nyheter for folkehøgskolene.

– Vi er glade for at kunnskapsminister Tonje Brenna snakker varmt om betydningen av folkehøgskole. Vi er selvsagt enda gladere når det vises i handling, sier Tingelstad Wøien.

I høst ble det lagt fram en norsk offentlig utredning (NOU) om folkehøgskolene, NOU 2022:16 En folkehøgskole for alle som hadde høringsfrist 30. april.

– Vi har sendt vårt høringsvar til Kunnskapsdepartementet og er spent på videre oppfølging av framtidens folkehøgskole. Signalet regjeringen gir i Revidert nasjonalbudsjett gir håp om at det økonomiske grunnlaget for videre drift i framtida kommer på plass, sier Tingelstad Wøien.

Her kan du lese hele det reviderte nasjonalbudsjettet:

<https://www.regjeringen.no/no/statsbudsjett/2023/rnb/revidert-nasjonalbudsjett-2023-dokumenter-og-pressemeldinger/id2973608/>

Her kan du lese Prop. 118 S om Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2023 der folkehøgskolene tildeles mer:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/2561f66481104220851f1153e927453a/no/pdfs/prp202220230118000dddpdfs.pdf>

Her kan du se pressekonferansen:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/fremleggelse-av-revidert-nasjonalbudsjett-for-2023/id2974490/>

TEKST- OG DIKTSTAFETTEN:

Lillian Hammer, lærer på Peder Morset folkehøgskole, ble utfordret av Espen Bråten Kristoffersen i Folkehøgskoleforbundet.

Da har elevene dratt, og det er stille i hver en krok. Det tomrommet etter at elevene har reist hjem til fjern og nær føles rart. Man gjør seg mange tanker. Men mest av alt er jeg takknemlig for at jeg har en slik jobb der jeg kan jobbe med ungdom hvor inkludering, mangfold, fellesskap og likeverd står sentralt. Her er et dikt til ungdommene våre.

Møte med det ukjente
Et skoleår er forbi
med læring, utvikling og mestring
Ungdommer fra fjord og fjell har fått nye venner så vel
Forelskelse, tårer og latter har gitt utvikling og livet nye
skatter

Med respekt for hverandre, trygghet og nærvær bringer
det resultater av mestring i
hverdagen

Minner så kjært, hva har de lært?

At utfordringer gir muligheter hva ulikheter de har
Med respekt for det ukjente de lærer seg selv å kjenne
Og med året som har gått, mange minner de har fått
En skole for alle der utvikling og mestring, kreativitet
og kokkelue sammen skaper glede
Der alle har innpass hva utfordringer de har
Der bygges relasjoner for dager og år
Som er med de uansett hvor i verden de trår

Med dette ønsker jeg alle en riktig god sommer, nyt
den. Og plutselig står vi i døren og tar imot nye håpe-
fulle elever fra fjern og nær.

Med hilsen Lillian Hammer

Lillian utfordrer teaterlærer Sveinung Oppegaard på Romerike folkehøgskole til neste nummer av magasinet.